

VHAGI BUNI

Vhagi Buni Ndi Hianḡ Rigi Gap

Khe fharav ganḡinga buni khare.

Mbe guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigir farfagi tugen, mbe kha gava khergi. Ne khanḡ muunḡi, mba guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, mbe khuenḡ kothigi, Zisas Kraiḡ, ana mbe Bakime ma.

Kha gap, ana guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, Zisas kothigi ndikndigi havharirim, simtigi bakivi mben hirim, mbe fhura nta ganirim, nta mbe mbevirga fhu. Kha gap, ana zungum hirga bigir vhirvera vhunaa ga si gap ma. Kha ntige guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, mbe mba vhunaa ga si buni, mbe nta kanḡi, mba guigira Zisas kothigi fhuv gumgi gu mbigi, mbe kanḡi fhu. Mba vhunaa ga si buni niinḡe khanḡ muunḡi. Zisas Kraiḡ, ana nduara Guma Bakime ma, Fhe Bakime anan farver panan, ana za kha pana gumgi mbevav, vhira Satan mbevirga. Zisas za won ḡaara vhezgirga tugen, Fhe Bakime, mba thiga havhargiap, guigira Zisas kothigi ndikndigi kanḡi gumgi gu mbigi, ana ne suaḡv bigina vhuun fhara mben niinḡa. Mbe Fhe Bakime han kiv, mbe wom simtik kirga fhu. Ne khanḡ muunḡi, Fhe Bakime za bigir ḡkaara muunḡirga.

Zisas Kraiḡ Kaman Ndi Harathḡi Siosir Ki
Gumgi Gu Mbigi Ndi Mbai.

¹ Fhum kha buni zorga kim, Zisas Kraiḡ nta ndi hianḡ tigi. Fhe Bakime maanḡ muunḡiap, kha bunin Zisas ga niinḡim, ana ntan won ḡaara gumgi khivirga. Mba bigi,

nta vhemkora higirga. Maan muunjiap, Zisas won enser ga sarigim, ana za mba bigi bun, gu Zon anan njaara guma, ana nta bun na suangi. Gu mba buni bun ana njaara gumgi ga suanga. ² Gu Zon, gu mba bigi gangiap, gu Zisas Krai Fhe Bakime bunin na suangim, gu nta bun nzuai. Gu nta bun nzuav, gu khar nzuai, mba buni, nta guigira buni guari ma.

³ Kha kamej, ne Fhe Bakime nduara won kamthoon guma nzuai mbugum suangi kamej ma. Kha kamej garim, harigi gumgi gu mbigi mba kamej mbararagi, mba guma, ana ndikndigiri. Gu Fhe Bakime kamej khergim, mba kamej mbararagiap, ne zin vui gumgi gu mbigi, mbe vhira ndikndigiri. Ne khar muunji, tuk ntige hir za mbui. Fhe Bakime mba muun za suangi bigi, ana ntige mba bigir muunga.

Zon Harathigi Siosi Ndi Gavi Khergi.

⁴ Gu Zon, gu kha gava khergiap, nde mba Esia ngu bakime fhain ki harathigi siosir ki gumgi gu mbigi, gu anan nde ndi mbai. Ntige khar ki Fhe Bakime, ana fhum guarara ki Fhe Bakime ma. Ana vhira zungum taagi zirirga. Ana fhura nden korar muunv, nden ndavir muunrim, nde ndavi mbirav wari kiri. Mba harathigi njiningi, mbe Fhe Bakimen ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga nima thivgiap ki. Mbe vhira fhura nden korar muunv, nden ndavir muunrim, nde ndavi mbirav wari kiri. ⁵ Zisas Krai, ana za Fhe Bakime buni guarira bun nzuai guma ma. Ana za kha gumgi kharav, rimgiap, fhara khavgi guma ma. Ana vhira za kha nuianan ki ngui vhirve gari gumgir panin guma bakime ma. Ana

1:2 1 Ko 1.6; 1 Zo 1.1; VB 6.9   1:3 Ru 11.28; Ze 5.8; 1 Pi 4.7; VB 22.7; 22.10

1:4 Kis 3.14-15; Sek 3.9; Zo 1.1; VB 1.8; 3.1; 4.5; 4.8; 5.6; 11.17; 16.5   1:5
Sng 89.27; Ais 55.4; Zo 15.9; 18.37; Ef 1.20; Kor 1.18; 1 T 6.13; Hi 9.14; 1 Zo 1.7;
4.10; VB 3.14; 17.14

vhira fhura nden korar muunv, nden ndavir muunrim, nde ndavi mbirav wari kiri.

Ana guigira won ndavar nza niingiap, ana wo vizinra ana nza muunggi tivi mbatigi, ana nta vhezgim, nza bikbiigi. ⁶ Ana nza muungim, nza anan Ndia Fhe Bakime piin ki gumgi gu mbigi ki. Nza kav, Fhe Bakimen rotu garim, nza za kha bigi ga suanjv ara han ngip, nza zazera harigi gumgi gu mbigir kurkurigi. Mba Fhe Bakime, ana Zيسان Ndia ma. Zisas Kraiss, ana zazera guigira zi bakime kav, ana njkasjka ki. Ne guigi guarara.

⁷ Nde gani! Ana mbu buiva hurivige phorga zeri. Kha gumgi gu mbigi, mbe bevbevira za wari won rimgira ana gangirga. Mba fugar ana segi gumgi, mbe bevbevira za ana ganinga. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, mbe za ana ndikndigip, ana korar muunv, thagir nzir muunga. Ahanj, kha bigi guigira hirga. Ne guigi guarara.

⁸ Guma Bakime, ana Za njkasjka Ki Fhe Bakime ma. Ana khanj nzuai, “Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki, gu vhira Zin Ki.” Mba Fhe Bakimera, ana ntige khar ki. Ana vhira fhum guarara ki. Ana vhira zungum taagi zirirga.

Zon Kraiss Gangi.

⁹ Gu Zon, gu nde phorga guigira Zisas kothigi guma ma. Gu nde phorgap, nza Zisas ntiiri ma. Gu khurkhum nde khuav, simtigi gu zaagi ndi. Gu nde phorgap, nza Fhe Bakime wo gumgi gu mbigi garim, nza ana piin ki. Nza za wari tiga thivgia havhargiap, simtigi ndi. Gu Fhe Bakimen buna vhuuej bun nzuav, gu khanj nzuai, “Gu Zisas kothigi.” Maanj muungiap, mbe panan na kegap, na ndi kha rigikirige tigi, mba rigikirige, mbe kha zin ninge

---

1:6 Kis 19.6; 1 T 6.16; Hi 13.21; 1 Pi 2.5; 2.9; VB 5.10; 20.6   1:7 Dan 7.13; Sek 12.10; Mt 24.30; Mk 13.26; Ru 21.27; Zo 19.34; 19.37; FG 1.11; 1 Te 4.17   1:8 Kis 3.14; VB 1.4; 1.17; 4.8; 11.17; 15.3; 21.6; 22.13   1:9 Fi 1.7; 2 T 1.8; 2.12; VB 6.9

rigi, Patmos. ^a ¹⁰ Guma Bakime raar, Sanden, Fhe Bakime Njina Njaar na rugim, gu wo zin kirar mbararagim, guma mbe khiriv kaaim, ana kamthoon mbariva bi fara muungi. ¹¹ Mba guma khan nzuai, “Ndu khar gari bigi, ndu gavar za nta khergip, nta ndi kha harathigi siosi ndi mbarari. Ndu Efesus ngu bakimen ki sios ndi maany, Smerna gu, Pergamum, Taiataira gu, Sardis, Firaderfia gu Raodisia, ndu za mbe ndi maangiri.”

¹² Gu mbara mba bunin na nzuai guma, gu dorgap ana nzuav gari. Gu dorga garav, gu harathigi kinivige mbe gorar nta muungi, mbe raar nta ndai, gu nta gari, nta thivgia ki. ¹³ Gu guma mbe garim, ana mba kinivige kitigar thigap ki. Gu ana garim, ana guman fara muungi. Gu ana garim, ana shaar mpeen guarara sharigim, ana za vera vov ana kurareranira thigi. Ana gorar muungi rerar wo tigim, ana ana fheenphugi zigi. ¹⁴ Anan pan gum anan pana rigi, nta guigira hurgiap, sipsiva rigir huri fara muungiap, vhira buiva hura fara muungi. Anan rimani foga shiav, vhav foga shi fara muungiap, guigira foga shi. ¹⁵ Anan nkarveni ngarav, mbe bras ndi vhava bakime khingim, ana shigim, mbe ana hivgim, ana ngara gari fara muungi. ^b Gu anan kamthoon mbararagim, ana mbi fombai khikhim bakime fara muungi. ¹⁶ Ana harathigi

---

^a 1:9 Fhum mbe Romij, mba mbe vuzvugi tivi zin vui fhuv gumgi, mbe mbe suigap, mbe ndi phena tivner ga sui. Mbe tugi mbarir, mbe mbe sasarigim, mbe vov rigikiriviger ki. Patmos, ana mba phena tivanen ki gumgi ki rigakira mbige ma. 1:10 Zo 20.26; FG 10.10; 2 Ko 12.2; VB 4.1-2 1:12 Kis 25.37; Sek 4.2; VB 1.20 1:13 Ese 1.26; Dan 7.13; 10.5; VB 15.6 1:14 Dan 7.9; VB 2.18; 14.2; 19.12 1:14 Dan 10.6 1:15 Ese 1.24; 43.2; VB 14.2 ^b 1:15 Mbe bras tuegap, ana tuituigiap ngara gari fhu. Mbe mbaram bigina mbe ndigap, ana shav kim, ana guigira ngara garav guigira vhekvhegi. 1:16 Ef 6.17; Hi 4.12; VB 1.20; 2.1; 2.12; 2.16; 3.1; 19.15; 19.21

ɲkaa, ana won guva haren nta suirigi. Anan kamthoon, gu gari, ntari ga mbui kos, ana kamthoon higim, ana ana ŋgiigi, ana guigira birgiap, ana birtik ndereni vhira ki. Ana ana kamthoon kega kirar hi. Anan khom, ana guigira ŋgarav, ra guigira sharav, havhargi fara muŋgi.

¹⁷ Gu ana gangiap vov, wo thipanani phirgiap, ana ŋkarveni niman fav rimgi guma fara muŋgiap ki. Ana wo guva haren na khingiap, khaŋ na nzuai, “Ndu rivi thari! Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki Guma ma. Gu vhira Guigira Zin Ki Guma ma. ¹⁸ Gu vhira Zazera Mbara Muŋgiap Ki Guma ma. Gu fhum rimgi. Ndu ntige na gani, gu ntigem zazera mbara muŋgip kirga. Ndu gani, gu Vhizi Tivar kii suirap, gu vhira mba Vhizgi Gumgi Ki Ŋgun kii suirigi. ¹⁹ Maan muŋgiap, ndu khar gari bigi, ndu nta khergiri. Kha ntige khar ki bigi gu zumgum hirga bigi, ndu nta khergiri. ²⁰ Ndu mba harathigi ɲkaa gari, gu won guva haren nta suirigi. Ndu vhira mba harathigi kinivige, mbe gorar nta muŋgi, mbe raar nta ndai, ndu nta gangi. Nta zorga ki buni ma. Nta niŋge khaŋ muŋgi. Mba harathigi ɲkaa, nta mba harathigi siosi gari enseri ma. Mba harathigi kinivige, mbe gorar nta muŋgi, mbe raar nta ndai, nta mba harathigi siosi ma.”

2

Khe Efesus Sios Ga Nzuai Buni khare.

¹ Mba guma buni nzua vov, wom khaŋ nzuai, “Ndu buni thari khergip, Efesus ŋgu bakimen ki siosar ki enser ndi mbarari. Mba buni khaŋ muŋgi, ‘Gu harathigi ɲkaa gu won guva haren nta suirav, gu mba harathigi kinivige,

---

1:17 Ais 41.4; 44.6; 48.12; Ese 1.28; Dan 8.18; 10.10; VB 2.8; 22.13   1:18 Sng 68.20; Ro 6.9; VB 4.9; 5.14   1:19 VB 1.1; 1.11; 2.1; 4.1   1:20 Sek 4.2; Fi 2.15; VB 1.12; 1.16; 2.1; 3.1   2:1 VB 1.16; 1.20

mbe gorar nta muunḡi, mbe raar nta ndai, gu nta kitigi ga rui. Gu kha bunin ndu ndi mbai. ^a ² Gu nde mbui tivi, gu za nta kaḡi. Nde vhira, nde ḡaara mbatiga mbui, gu nde kaḡi. Gu vhira nde kaḡi, nde thiga havhargiap, nde guigira mba gumgi mbatigi, nde mbe vuzvugi fhu. Mba gumgi khaḡ nde suaḡi, “Nza vhira Zisas farasegi ḡaara gumgi ma.” Fhuvara, mbe Zisas farasegi ḡaara gumgi fhuvara. Nde mbe nzuai buni, nde nta kaḡiap, nde mbe kaḡi. Mbe bigi guiguigi gumgi ma. ³ Kha gumgi nde garim, nde na zi suirigim, mbe tivi mbatigir nde mbui. Gu khaḡ muunḡiap kaḡi, nde thiga havhargiap, mba simtigi ndiav, nde mba ḡaara mbatiga mbuav, nde nen vhukvhugi fhuvara. ⁴ “Gu vhira khaḡ muunḡi kama havhareḡ vhira nden ki. Nde fhum kamara nde guigira na khotigap, nde won ndavir na niḡḡi, nde ntige fhu. ⁵ Nde fhum tivar vhuuḡ muunḡi, nde ntige mba tiva thav, nde rav, niḡḡi regi. Maḡ muunḡiap, nde mba fhum muunḡi tivi, nde wom nta ndikndigiri. Nde nta ndikndigip, nde wom ndavi dorgip, nde mba fara muunḡi tivi, nde wom ntan muunḡri. Nde maḡ muunḡip, maḡ muunga fhu, gu nden han ziv, nde tin mba rama ndigirga. ⁶ Nde mbui tivar vhuuḡ mbe khare. Nde guigira Nikorasip mbui tivi vuzvugi fhu. Gu vhira, gu mbe mbui tivi, gu guigira nta vuzvugi fhu.

⁷ “Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen ḡina ḡaar kha siosi ga nzuai buni mbararari. Guma, ana maḡ muunḡip, ntarar muunḡv, ana ḡkasḡkagip, mba ntara kambararga, gu fhura ana ganirim, ana ziv, zazera

---

^a 2:1 Kha kameḡ ne mba sios gari enser ga nzuai kameḡ ma. Ana mba siosan vhen ki gumgi gu mbigi mbui tivi ga nzuai kameḡ ma. 2:2 2 Ko 11.13; 2 Pi 2.1; 1 Zo 4.1; VB 2.9; 2.13; 2.19; 3.1; 3.8; 3.15 2:3 Ga 6.9; Hi 12.3-5 2:5 Mt 21.41-43; VB 2.16; 2.22; 3.3; 3.19 2:6 Sng 139.21 2:7 Stt 2.9; Ese 28.13; 31.8; Mt 11.15; VB 2.11; 2.17; 2.29; 3.6; 3.13; 3.22; 22.2; 22.14; 22.19

mbara muungiap ki biinjbiinj ndi ndiini khaan mba ndigi mbirga. Mba kha, ana Hevenan Fhe Bakime minan ki.’ ”

Khe Smerna Sios Ga Nzuai Buni Khare.

⁸ Mba guma mba buni nzua vov wom khañ nzuai, “Ndu vhira buni thari khergip, Smerna ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khañ muunggi, ‘Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki Guma ma, gu vhira Guigira Zin Ki Guma ma. Gu fhum rimgiap, gu ntige khavgiap, gu khar ki. Gu kha bunin nde ndi mbai. ⁹ Gu nden hi simtigi gu zaagi, gu nta kanggi. Gu vhira nde kanggi, nde guigira fhirgerigap ki. Nde vhira guigira bigi vhirve ki. Gu gumgi mbari nde nziiv nde nzuai buni mbari, gu nta kanggi. Mba gumgi khañ nzuai, “Nza Zudaiñ ma.” Mbe Zudaiñ fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe Satan ntiiri ma. ^b ¹⁰ Nde tuga bisanera, nde zaa ndirga. Nde nen rivi thari. Nde mbarara. Fhe Bakime nde ana kbothigi ndikndiga ganin za mbui, nde guigira ana kbothigi o, fhuvara? Ana maan muungiap, ana fhura nde ganirim, nden Satan mben muunga, mbe nden panin sanjv rigar gumgi thari suigip, mbe fup bina surga. Nde mba simtigi gu zaagi, nde phikthigi rarir, nde mba simtigi gu zaagi ndirga. Nde guigira Zisas kbothigi ndikndik, nde ana kuemkuegi thari. Nde ana suira havhargip, kiv, ngip, rimgiri. Gu nen vhezar nde ndiini farar muungip, gu zazera mbara muungiap ki biinjbiinj nden niingirga.

¹¹ “Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen ñina ñaar kha siosi ga nzuai buni mbararari. Guma, ana

---

2:8 Ais 44.6; 48.12; VB 1.17; 22.13   2:9 Ro 2.17; 2 Ko 11.14-15; 1 T 6.18; Ze 2.5; VB 3.9   **b** 2:9 Kha nuiana bigi, mbe Smerna siosan ki gumgi gu mbigi, mbe bigi sosuagiap, mbe guigira bigi ki fhuv gumgi fara muungiap ki. Mbe Fhe Bakimen ñina ñaarar bigi, mbe guigira tuktigap, mbe bigi vhirve guarira ki.   2:10 Mt 10.22; 10.28; 24.13; 2 T 4.8; Ze 1.12; VB 3.11   2:11 VB 13.9; 20.14; 21.8

maan muungip ntarar muunv ana nkasnkagip mba ntara kamararga, ana fhara vhezgi, ana wom vhezgirga vhez, ana wom anan farfagirga tukitigi fhuvara. Zakira fhuvara!”

Khe Pergamum Sios Ga Nzuai Buni Khare.

¹² Mba guma mba buni nzua vov wom khar nzuai, “Ndu buni thari khergip, Pergamum ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khar muungi, ‘Gu ntari ga mbui kos, gu ana suirigi. Ana guigira birgiap, ana birtik ndereni vhira ki. Gu kha bunin nde ndi mbai. ¹³ Gu mba nde ki ngu, gu guigira ana karigi. Satan ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik mba ngun ki. Nde khar tiga havhargiap, na zi suirav, na khotigap, nde mba na khotigi ndikndik, nde ana vhagi fhuvara. Fhum kha guma Antipas, ana na buna vhuuej bun nzuai guma kegi. Ana nde phorga kegi. Ana guigira na buni zin vui guma kegi. Mbe nde ngura ana shogim, ana rimgi. Mba ngu, Satan anan ki. Mba tugen nde vhira kir na segi fhuvara.

¹⁴ “ ‘Gu vhira ntige buni havhari mbari ndun ki. Nde gumgi mbari Pergamuman ki, mbe Baraman tivi, mbe nta suira havhargi. Baraman tivi khar muungi. Ana fhum Isrerij gumgi gu mbigi guiguigirga tivir Barak khivigim, ana mbe muungim, mbe regap, tivi mbatigi ga muungi. Barak mbara higap, Isrerij ga ruga khingim, mbe mbarivi gu tori ofa muungi sigi mbegav, mbe fhura ferferap, ruarir gumgi gu mbigi wari ndi tivi ga muungi. ¹⁵ Mba tivara mbui gumgi mbari nden han ki. Mbe Nikorasij ntiiri nzuai buni zin vui. ¹⁶ Maan muungiap, nde ndavi dorgiri. Nde ndavi dorgirga fhu, zungum tuga bisanera, gu ndun

---

2:12 Ais 49.2; VB 1.16   2:13 VB 3.8   2:14 Nam 22–24; 25.1-3; 31.16; Lo 23.4; FG 15.29; 1 Ko 6.13; 8.9; 2 Pi 2.15; Zu 1.11   2:16 Ais 11.4; 2 Te 2.8; VB 1.16; 3.11; 19.15; 19.21; 22.7; 22.12; 22.20

han zirga. Gu ziv, mba nan kamthoon ki ntari ga mbui kos, gu anan mba gumgi phorgi shogirga.

¹⁷ “Guma, ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Njina Njaar kha siosi ga nzuai buni mbarari. Guma, ana maan muungip ntarar muunv, ana njakanjagip, mba ntara kamararga, gu ntige kha zorga ki mba, mana thanen ana niingirga. Gu vhira kima hurar ana niingirga. Gu mba kima hurar, gu ana zin kama khergirga. Mba zi, guma the ana kangirga fhuvara. Mba kima ndigi guma, ana nduara mba zi kangirga.’ ” c

Khe Taiataira Sios Ga Nzuai Buni Khare

¹⁸ Mba guma mba buni nzua vo wom kharj nzuai, “Ndu buni thari khergip, Taiatairan ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni kharj muunggi, ‘Gu Fhe Bakimen Kam ma. Nan rimani foga shiav, vhav, foga shi fara muungiap, guigira foga shi. Nan njkarveni, mbe bras hivgim, ana ngara gari fara muunggi. Gu kha buni ndiv, nde ndi mbai. ¹⁹ Gu nde mbui tivi, gu za nta kanggi. Gu kanggi, nde guigira mba gumgi gu mbigi, nde won ndavir mbe ndiiv, nde na khothigap, nde mba gumgi gu mbigir kurkurav, mbarkirga njari, nde nta mbui. Gu kanggi, nden hi simtigi, nde za nta khigathigap havhargi. Gu nde fhum muunggi njari, gu nta kanggi. Nde ntigem mbui njari, nta guigira nde fhum muunggi njari kamarigi.

²⁰ “Gu vhira kharj muunggi kama havharej vhira nden ki. Nde mba mbik Zeseber, nde fhura ana garim, ana nden han ki. Mba mbik kharj nzuai, ana Fhe Bakimen

---

2:17 Kis 16.4; 16.14-15; 16.33-34; Ais 62.2; 65.15; Zo 6.48-50; VB 2.7; 2.11; 3.12; 19.12 c 2:17 Mana, ana Fhe Bakime fhum Isrerinj mba gumgi ki fhu nuianan vui, ana mba mban mbe ndiim, mbe nta mbegi. Ndu Kisim Bek sapta16 gu Buk Song sapta 78.24 gani. 2:18 VB 1.14-15 2:20 1 Kin 16.31; 2 Kin 9.7; FG 15.20; 15.29; 15.31; Ko 10.19; VB 2.14

kamthoon mbik ma. Ana maanj mbuav, ana nan njaara gumgi guiguigap, fhura ferferap, ruarir mbigi gu gumgi wari ndi tivar mbe khivav, mba mbarivi gu tori ofa mbui sigi, ana vhira mbe mbuim, mbe nta pi. ^d ²¹ Gu ana ndava dorgirga ne vuzvugiap, gu fhura ana garim, ana kha tugi mbarir khar ki. Ana ndava domdori thagi. Ana ndav dorgip, mba wo ruarir gumgi ndi tiva thamtha thagi. ²² Nde ganiri! Gu mba mbigar muungirim, ana rimiv, zaa bakime ndirga. Mba ana phorga ruarir gumgi gu mbigi wari ndi gumgi, mbe ndavi dorgip, ana mba mbui tivi, mbe kir nta si tharga, gu vhira zaa bakime gu simtiga bakimen mben niingirga. ²³ Anan tari vhira, gu mbe shogirim, mbe vhezirga. Gu maanj muungirga, mba siosi za kangirga, gu tuituigira gumgi ndavi vheri gum mben ndikndigi gari. Gu nde bevbevira mba mbui tivi tugiratigip nta suanjv vhezir za nden niingirga.

²⁴ “Gu ntigem nde mba harigi gumgi gu mbigi, nde Taiataira siosan ki, gu kamej nden ki. Nde mba mbigar kamej zin vegi fhuvara. Nde vhira mbe kharj nzuai tivi, “Satanan zorga ki buni,” nde mba tivi kanji fhuvara. Gu kharj nde nzuai, gu harigi simtigar nden ti khangirga fhuvara. ²⁵ Nde mba suirigi bigi, nde nta suira havhargira kirim, gu taagi zirga.

---

^d 2:20 Zeseber, ana guigira mbiga mbatiga guar ma. Ana fhum Isrerin kuin kegi. Ndu 1 King 18.4 ganiv, ndu vhira 19.1 kegi ganigip ves 2 thigiri. Ndu vhira 21.26 ganiri. Ndu vhira 2 King 9.22 ganiv, 9.30 kegi ganigip ves 37 thigiri. Nza kharj muungi gangana muungi, Nikoras shigar mbiga mbe ana Taiataira gumgi gu mbigi mbari ngirigim, mbe ana tivi mbatigi zin vegi. Mbe ne nzuav, kha zin ana kaai, Zeseber. 2:21 Ro 2.4; VB 9.20 2:23 Sng 7.9; 62.12; Jer 11.20; 17.10; Ro 8.27; 2 Ko 5.10; 2 T 4.14; VB 20.12-13 2:25 VB 3.11

²⁶ “ ‘Guma, ana maarj muungip ntarar muunjv, ana njkasnjkagip, ntara kamarav, nan tivi zin njgivra kirim, kha bigi za vhizirga tugar higirga, gu zi bakimen ana niingirim, ana za kha nuianan ki gumgi gu mbigi gari guman pan kirga. ²⁷ Ana ainan muungi mpiinsiga suirav, ana kharj tigip njkasnjkagip mbe ganiv, ana mbe mba nuianan muungi nda shoga ana berberi fara muungi tivar mben muunjv mben kora muungirga fhu. Gu ana niinga njkasnjka, ana na Ndia na niingi njkasnjkara fara muungi. Ana mba njaarar na niingim, gu kha gumgi gu mbigi gari. ²⁸ Gu vhira mba min gori ndai kam, gu vhira anan anan niingirga. ²⁹ Guma khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen njina njaar kha siosi gu nzuai buni mbararari.’ ”

3

Sardis Sios Ga Nzuai Buni Khare.

¹ Mba guma buni nzua vov, wom kharj nzuai, “Ndu buni thari khergip, Sardis ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni kharj muungi, ‘Gu Fhe Bakimen harathigi njiningi garav, gu vhira harathigi njkaa suigi. Gu kha buni ndi nde ndi mbai. Gu nde mbui tivi, gu za nta kanji. Mbe nde nzuav kharj nzuai, “Kha sios, ana guigira thiga havhargiap khar ki.” Fhuvara. Nde rimgi fara muungiap ki. ² Nde za kuigi, nde khavik. Nden Kraisan tivir vhuuij zin vui tivi za khar ki, nde nta havhargiri. Nde muunjv kirim, nta fhura vhizgirga. Ne kharj muungi, gu nden njari garim, nta za nan Fhe Bakime rimani niman nde mba khavgi njari, nde za the vhizgi fhuvara. ³ Nde mba fhum mbararagiap ndigi buna vhuuej, nde taagi ne

---

2:26 Mt 19.28; Zo 6.29; 1 Ko 6.3; 1 Zo 3.23; VB 20.4   2:26 Sng 2.8-9   2:27
 Dan 7.22; VB 12.5   2:28 VB 22.16   3:1 VB 1.4; 1.16; 2.2; 5.6   3:3 Mt
 24.43-44; Ru 12.39-40; 1 Te 5.2; 5.6; 1 T 6.20; 2 Pi 3.10; VB 2.5; 16.15

ndikndigiri. Nde tuituigip ana zin ngip, wom ndav dorgiri. Nde maaj muungip nkuu thav khavgirga fhu, gu kiii guma zi farar muungip, gu vhemkora nden higirga. Nde gu zirga tuk, nde ana kangirga tuktigi fhuvara.

⁴ “ ‘Nde gumgi gu mbigi mbari mbe Sardisan ki. Mbe wari won shagi ga mbuim, nta nzaɲnzai fhuvara. Mben tivi nzerara, maaj muungiap, mbe shagi huri shargip, na phorgi rurga tuktigi.

⁵ “ ‘Guma ana maaj muungip ntarar muunv ana nkasɲkagip, mba ntara kambararga, ana mba khesharigi shagi hurir shargirga. Gu vhira zazera mbara muungiap ki biɲbiɲ ndi gumgi ziri ki gavar, ana zi ngargirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! Gu wo Ndia niman ana zi bun suanv, vhira ana enseri niman vhira ana zi bun suanga.

⁶ Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen ņina ņaar kha siosi ga nzuai buni mbararari.’ ”

Khe Firaderfia Sios Ga Nzuai Buni Khare.

⁷ Mba guma buni nzua vov, wom khaɲ nzuai, “Ndu buni thari khergip, Firaderfia ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khaɲ muunggi, ‘Gu mba guigira Fhe Bakime niman ngarav, ana vuzvuga zin vov, ana ņaara mbui guma ma. Gu ngui vhirve gari guman pan Devitan kii suirigi, gu fhiringirga bigin, guma the ana mpirarga tuktigi fhuvara. Gu vhira mpirarga bigin, guma the ana fhiringirga tuktigi fhuvara. Gu kha kameɲ khergiap, nde ndi mbai. ⁸ Gu nde mbui tivi, gu za nta kangi. Nde gani! Gu nde niman, gu thima ntarigim, ana ki. Guma the, ana puigirga tuktigi fhuvara. Gu khueɲ kangi, nde nkasɲka bisanera mbar kim, nde na buni

---

3:4 FG 1.15; Zu 1.23; VB 6.11; 7.9; 7.13   3:5 Kis 32.32-33; Sng 69.28; Mt 10.32; Ru 10.20; 12.8; Fi 4.3; VB 3.18; 19.8; 20.12   3:7 Jop 12.14; Ais 22.22; Ru 1.32; FG 3.14; 1 Zo 5.20   3:8 1 Ko 16.9; 2 Ko 2.12; VB 2.2

zin vui. Nde kir na zi segi fhuvara. ⁹ Nde mba Satan gumgi kanji. Mbe khan nzuai, mbe Zudain ma. Mbe maan nzuai, mbe Zudain fhuvara. Mbe guiguigi gumgi ma. Nde mbarara! Gu mba gumgir muunrim, mbe ziv nde nkarveni niman thivi phiriv, mbe khuej kangirga, gu guigira wo ndavar nde niingi. ¹⁰ Nde na kamej zin vov, nde hi simtigi, nde za thiga havhargiap, nta ndi. Maan muunjiap, gu nde ganinga, mba za kha nuianan ki gumgi gu mbigir hiv mben paninga mpampare gum mba zaagi, nta nden higirga tuktigi fhuvara. ¹¹ Gu vhemkora nden han zigirga. Nde guigira na kothigi ndikndik, nde ana suira havhargiri. Nde muunv kirim, guma the nde tin nden vheza ndigirga.

¹² “ ‘Guma, ana maan muungip ntarar muunv, ana nkasnkagip, mba ntara kambararga, gu ana ndi farga, ana na Fhe Bakime Phenha havhargi kininge farar muungip thigirga. Ana maan muungip thigip, ana wom Fhe Bakime Phenha thav kirar higirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! Gu wo Fhe Bakime zin ana khergirga. Gu vhira wo Fhe Bakime ngu bakime zin ana khergirga. Mba ngu, ana na Fhe Bakime han Hevenan kega zeri, ana Zerusareman kam ma. Gu won harigi zi, gu vhira anan ana khergirga. Ana na zin kam ma. ¹³ Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Ina Inaar kha siosi ga nzuai buni mbararari.’ ”

Khe Raodisia Sios Ga Nzuai Buni Khare.

¹⁴ Mba guma wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Raodisia ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba kamej khan muunji, ‘Gu Fhe Bakime buna vhuuej gum

---

3:9 Ais 43.4; 45.14; 49.23; 60.14; VB 2.9   3:10 Ais 24.17; Ru 21.19; 2 T 2.12; 2 Pi 2.9   3:11 Fi 4.5; VB 2.10; 2.16; 2.25; 22.7; 22.12; 22.20   3:12 Ais 62.2; 65.15; Ese 48.35; Ga 2.9; 4.26; Hi 12.22; VB 14.1; 21.2   3:14 Snd 8.22; Ais 65.16; 2 Ko 1.20; Kor 1.15; VB 1.5; 19.11; 22.6

ana suanji kamerj, gu kharj nta nzuai guma ma, “Ne guigi guarara.” Gu vhira guigira Fhe Bakime buni guarira, gu nta bun nzuai. Gu vhira zazera buni guarira bun nzuai guma ma. Gu za Fhe Bakime muunji bigi, gu za ntan niinje ma. Gu kha bunin nde ndi mbai. ¹⁵ Gu nde mbui tivi, gu za nta kanji. Gu nde kanji, nde ranji fhu, nde vhira shigi fhu. Gu vuzvugi, nde ranjira kirga o, nde shigira kirga. ¹⁶ Ne fhuvara. Nde manej bisanera shigi. Nde pim shigi fhuvara, nde vhira pim ranji fhuvara. Maanj muunjiap, gu won kamthoon nde viar za mbui. ¹⁷ Ndu kharj nzuai, “Gu njkiiia vhirve kav, gu bigi vhirve khar ki. Gu bigin the sosuagi fhuvara.” Nde maanj nzuai, nde fhuvara. Nde guigira za mbatigiap ki. Nde kha gumgi nde korar muunga tuktigi. Nde guigira bigi sosuagip, nden rimani mbatigim, nde vhira mbugumra ki. Nde maanj muunjiap kav, nde ne kanji fhuvara. ^a ¹⁸ Maanj muunjiap, gu mba ndikndigar nden niin za mbui. Nan gor, vhav za ana tuav, anan vhen ki bigi mbatigi, ana za nta vhezgi. Maanj muunjiap, nde nan gor ga vheziri. Nde ana vhezgirga, nde guigira njkiiia vhirve guarira kirga. Nde vhira shagi huri ga vhezgip, nta shargirim, nta nde fhava vharari. Maanj muunjiap, mba gumgi nde ganinga, nde mbugumra ki ne suanjv mberirga fhu. Nde vhira won rimanin vhora marasin ga vhezgip, won rimanin vhuigirim, nden rimani nzerarim, nde tuituigip ganinga. ¹⁹ Gu mba vuzvugi gumgi, gu mbe vhegap, mbe mbui

3:15 Ro 12.11; VB 2.2   3:17 Hos 12.8; Ru 12.21; 1 Ko 4.8   ^a 3:17 Mbe wari won rimgi thugir, mbe wari gari. Mbe Raodisiainj, mbe bigi vhirkiivgi. Mbe Fhe Bakime rimani niman, ana mbe garim, mbe guigira bigi sosuagiap, fhireregap, bigi tivgiap wari ki. Nde vhira Vhagi Buni 2.9 ganiri.   3:18 Ais 55.1; Mt 13.44; 2 Ko 5.3; Ze 2.5; VB 3.5; 4.4; 7.13; 16.15   3:19 Snd 3.12; 1 Ko 11.32; Hi 12.6; Ze 1.12; VB 2.5

tivi ndiv thigar mbai. Maanj muunjiap, nde khañ tigiip havhargip won tivi ndi thigar maanjri. Nde won tivi ndi thigar maanjv, vhira ndavi dorgiri.

²⁰ “Nde mbarara, gu thimkamani thigap kav, thima fukfugap ki. Guma the na kamthoonj mbararagip, thima ntararga, gu vhen ngirip, ana phorgi kirga. Gu ana phorgi kiv, ana phorgi mbirga, ana na phorgi mbirga. ²¹ Guma ana maanj muungip ntarar muunjv, ana ñkasñkagip mba ntara kambararga, gu fhura ana ganirim, ana na phorgip ñgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perarga. Gu fhum maanj muunjiap, ntara kambarav, gu won Ndia phogap, anan ñgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi, ana vhira mba mpirmpirigar muungirga. ²² Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Ñina Ñaar kha siosi ga nzuai buni mbarari.’ ”

Sipsiva Ñguk Hevenan Gava Fhogim, Bigina
Mbatiga Goreñra Kha Nuianan Higi.

4

Mbe Hevenan Fhe Bakime Rotu Mbui.

¹ Gu zungum wom garav, gu Heven gari, thima mbe fhogap ki. Gu mba fhum mbararagim, khiriv nan kamgi guma, gu ana kamthoonj mbararagim, ana mbariva fara muunjiap nan kamgi. Gu wom ana kamthoonj mbararagim, ana ntige khañ nzuai, “Ndu khañ ziv naanjrim, gu mba zungum hirga bigi, gu za ntan ndu khivarga.” ² Ana nen na nzuavra thagim, Fhe Bakimen Ñina Ñaar khañ tigap na rugim, gu Hevenan garim, ñgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga mbe kim, guma

---

3:20 Ru 12.37; Zo 14.23; 1 Zo 2.24   3:21 Mt 19.28; Ru 22.30; 2 T 2.12; VB 2.26-27   4:1 VB 1.1; 1.10; 1.19; 11.12; 22.6   4:2 Sng 47.8; Ais 6.1; Jer 17.12; VB 4.9; 17.3; 21.10   4:2 Ese 1.26-28; 10.1

mbe mba mpirmpiriga perav ki. ^a ³ Mba guma, ana guigira ngarav zaspa kima fara muunjiap vhira konirian kima hiva fara muunji. Gu vhuisha mbe garim, ana mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga behuigi. Gu ana gari, ana ngarav emerar kima ngariŋ fara muunji. ⁴ Gu garim, gumgir pani piigi 24 mpirmpirigi, nta mba ngui vhirve gari guman pan piigi mpirmpiriga behuigia naanji. Gu gari 24 gumgir pani mba mpirmpirigi ga piigi. Mba gumgir pani, mbe shagi huri shargiap, mbe ngui vhirve gari gumgir pani fi khorshigi mbe gorar nta muunji, mbe nta fegi. ⁵ Gu mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar, gu gari, buip vhekvhegap fhura shikshiga ndogi. Gu mbararagim, khikhii bakivi him, buip phireri. Mba mpirmpiriga niman harathigi nteni kigi, mbe nta poongim, nta shiav ki. Mba harathigi nteni kigi, nta Fhe Bakimen harathigi njiningi ma. ⁶ Mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga niman bigina mbe ki. Ana mbasiga fara muunjiap rigav ki. Mba mbasik, mbe grasan ana muunji fara muunji. Ana guigira ngara gari.

Fethigi bigi, nta namki, nta mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar fethigi gagiven thivgia ki. Mba fethigi namki bigi, nta guigira rimgi vhirve ki. Mba rimgi

---

^a 4:2 Zon garim, ngui vhirve gari mpirmpiriga perigi guma, ana Fhe Bakimera. Zon maam, ana thukhingira kharj ana nzuai fhuvara, ana Fhe Bakime ma. Ana maan nzuai fhuvara. Ndu zumgum 7.10 ganinga, ana kharj nzuai kamenj ki. “Fhe Bakimera mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi.” Zon vhira kharj suanji fhuvara, Fhe Bakime, ana guma guara gari gangana mbui. Zakira fhuvara! Ana Fhe Bakime vhunama sav, ana vhava bakime gum ana mbarkirga nkeeri hivi gu ngariŋ ga suanji. 4:4

VB 3.18; 6.11; 11.16; 19.14 4:5 Kis 19.16; Ese 1.13; Sek 4.2; VB 1.4; 8.5; 11.19; 16.18 4:6 Ese 1.5-10; 1.22; VB 15.2 4:6 Ese 1.5-10; 10.14

za mbe khargi suvav, vhira mbe zin kirir ki. ⁷ Mba namki bigi rigar fharigine, ana raion fara muungu. Mba ara thigi namki bigin, ana borombaga pura fara muungu. Mba phuni thigi namki bigin, ana khom, ana guma khoma fara muungu. Mba fethigi namki bigin, ana banga bakime fara muungiap gaa rui. ⁸ Mba fethigi namki bigi, nta bevbevira, nta mporathigi vthigi ki. Ntan rimgi za ntan khargi suvgiav, vhira ntan vthigir piin ki. Nta kav, ra gu maan, mbe kharj nzuai, “Guma Bakime, ana Za Nkasnka Ki Fhe Bakime ma. Ana ngarigi, ana ngarigi, ana ngarigi. Ana fhum guarara ki, ana ntige ki, ana zumgum taagi zirirga.” Mbe vhuksuegap mba kamerj nzuai fhuvara.

⁹ Mba namki bigi, nta mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma, nta guigira ana ndikndigi. Ana zazera mbara muungiap ki guma ma. Mbe zi bakimen anan ndiiv, ana zi ndi vun kuamkuav, ana ndikndigap, ana phorga nzuav, mba fethigi namki bigi, mbe zazera maan mbui. ¹⁰ Mbe maan mbui tugar, mba 24 gumgir pani, mbe zazera mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga pigi guma, mbe ana niman thivi phira fav, ana rotu mbui. Ana zazera mbara muungiap ki guma ma. Mbe zazera wari won gorar muungu khorshigi, mbe nta fuav, ana ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga nima sui. Mbe nta ndi suav kharj muungia tigap, ngava mbui.

¹¹ “Guma Bakime, ndu nza Fhe Bakime ma.

Ndu nduara, ndu vu guarara kim, kha gumgi za ndun ndikndigira tuktigi.

Mbe zi bakimen ndun niinjv, ndun ndikndigip ndu zi ndiv vun kuamkuav, ndun nkasnkara piin kirga.

Ne kharj muungu, ndu za kha bigi ga muungu.

4:8 Ais 6.2-3; Ese 1.18; 10.12; VB 1.4; 1.8   4:9 Dan 4.34; 6.26; 12.7; VB 1.18; 4.2; 4.10; 5.14; 15.7   4:10 VB 4.4; 4.9; 5.1; 5.7-8; 5.13-14; 6.16; 7.15; 19.4; 21.5
4:11 FG 17.24; Ef 3.9; Kor 1.16; VB 5.12; 10.6

Ndu won vuzvugara ndu za kha bigi ga muungim, nta higap ntigap khar ki.”

5

Zon Gava Mbe Garim, Mbe Ana Mpirigi.

¹ Mba guma, ana ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perav kim, gu ana guva haren garim, gava mbe rigap ki. Mba gap, ana gava mpeenmpeen fara muungim, mbe ana dimgiap ana kegi. Mba gava ndereni vhira nkeri ki. Mbe ana dimgiap, mbe harathigi njaniven mbe kendorar vhera ndigap, ana vhuigim, ana havhargi. Mbe maan muungiap, mbe mba kendorar vhuigi harathigi njani, mbe za bigi mbarir nta khergi. ² Gu Fhe Bakime enser nkashka mbe garim, ana khiriv, kaav, kharj nzuai, “The guman nkashka guar, ana kha mbe kha gava mpirigi kendorar vhera daangip kha gava fhogirie?” ³ Kha Hevenan ki guma the fhu, kha nuianan ki guma the fhu, vhira kha nuiana piin ki guma the fhu. Mbe zam, mbe the kha gava fhogip, ana vhee gangirga tuktigi fhuvara. ⁴ Gu kharj mbui gangana muungi. Mba gava fhogip, ana vhee ganinga tuktigi guma the ki fhu. Gu maan muungiap nzi mbatiga mbui. ⁵ Mba guman pana mbe kharj na nzuai, “Ndu nzi thari! Ndu mbarara! Mba Zuda Shigar Higi Raion, ana mba ngui vhirve gari guman pan Devitan nziga mbe ma. Ana ntara mbuav, won pana gumgi kambarav mbe mbevgi. Ana mba harathigi kendorar vheri mba gava mpirigi, ana nta daangip mba gava fhogirga tuktigi.”

Zon Sipsiva Nguga Gari.

⁶ Gu Sipsiva Nguga mbe garim, ana ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga gaara thigim, mba njamki

---

5:1 Ais 29.11; Ese 2.9-10; Dan 12.4   5:5 Stt 49.9; Ais 11.1; 11.10; Ro 15.12; Hi 7.14; VB 6.1; 22.16   5:6 Ais 53.7; Sek 4.10; Zo 1.29; 1.36; VB 1.4; 4.5; 5.9; 5.12; 13.8

fethigi bigi, gum mba gumgir pani piigi mpirmpirigi, ana rorgia naan̄gi. Ana mbe fhum ofa muun zav, ana shogim, ana rimgi gangana mbui. Ana harathigi koo ki. Ana vhira harathigi rimgi ki, mba harathigi rimgi, nta Fhe Bakimen harathigi njiningir panpana rugi. Fhe Bakime nta sarigim, nta za kha nuianan vegi. ⁷ Mba Sipsiva ŋguk vov, mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guman han anan guva haren mba gava ndigi. ⁸ Ana mba gava ndigim, mba ŋamki fethigi bigi gum mba 24 gumgir pani, mbe thivi phirav, mba Sipsiva ŋguga niman fegi. Mbe fegap, mbe bevbevira, mbe gita fara muun̄gi bigi suigi. Mbe nta suigiap, gorar muun̄gi thuuri, mbe nta phorga suigi. Mba ndiga vhuun̄ hi vhava thuuri za mba thuurir kav hi. Nta Fhe Bakimen gumgi gu mbigi ana phorga nzuai nen panpana rugi bigi ma. ⁹ Mbe mbara ŋgavar kama mbe mbui. Mba ŋgav khar̄ nzuai,

“Ndu mba gava ndigip, mba kendori vhera daan̄girga tuk̄tigi.

Ne khar̄ muun̄gi, mbe ndu shogim, ndu rimgiap, ndu wo vizinan panan Fhe Bakime nzuav kha gumgi gu mbigi ga vhezgi.

Ahar̄, ndu za kha nuianan ki fhavi ki gumgi gu mbigi mbari ga vhezav, za kha nuianan ki kaa mbari ga vhezav, vhira za kha ŋguir ki gumgi gu mbigi mbari ga vhezav, vhira za kha nuianan ki ŋgui bakivir ki gumgi mbari, ndu zam mbe vhezgi.

¹⁰ Ndu mbe muun̄gim, mbe nza Ndia Fhe Bakime piin ki gumgi gu mbigi ki. Mbe kav Fhe Bakime rotu,

---

5:7 VB 4.2; 4.10 5:8 Sng 141.2; VB 4.8-10; 8.3-4; 15.2 5:9 Sng 33.3; 40.3; 96.1; 98.1; 144.9; Ais 42.10; FG 20.28; Ef 1.7; Hi 9.12; 1 Pi 1.18-19; 1 Zo 1.7; VB 14.3 5:10 Kis 19.6; Ais 61.6; 1 Pi 2.5; VB 1.6; 20.6; 22.5

garim, mbe za kha bigi ga suany ara han ngip, mbe zazera harigi gumgi gu mbigir kurkurarga. Mbe za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganinga.”

Mbe Sipsiva Nguga Zi Ndi Vun Kuamkuagi.

¹¹ Gu mbara garav, gu Fhe Bakime enseri vhirve guarira kaathoori mbararagi. Mben vhirve khañ muunggi, 100 mirion gum tausen vhirve ma. Mbe mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik gum mba ñamki bigi gum, mba gumgir pani, mbe mbe rorgia thivgi. ¹² Mbe thivgiap, khiriv kaav, khañ nzuai,

“Mbe mba fhum shogi rimgi Sipsiva Nguk, ana guigira ñkasñka bakime gum, bigir vhuuiñ gum, ndikndigir vhuuiñ gum, ñkasñka bakime ndigirga. Ana guigira kha gumgi za ana zi ndiv vun kuamkuav anan ndikndigip, ana phorgi suanga tuktigi!”

¹³ Gu mba Fhe Bakime muunggi bigi, gu za nta mbararagi. Gu mba Hevenan ki bigi mbararav, nuianan ki bigi mbararav, nuiana piin ki bigi mbararav, mbasiğar ki bigi mbararav, gu za mba bigi mbararagi. Ahañ, gu za mba bigir ki bigi mbararagim, nta khañ nzuai,

“Mba ngui vhirve gari guman pan, ana won mpirmpiriga pigi.

Mba Sipsiva Nguk vhira, mani vhira wani tigip, mbe manin ndikndigap, mani ga nzuai buni gum, zi bakime gum, manin ndikndigi ndikndik gum, manin ñkasñka, mani wani tigip zazera nta ndiv, zazera mbara muungip kirga tuktigi.”

5:11 Sng 68.17; Dan 7.10; Hi 12.22; VB 4.4-6   5:12 1 Sto 29.11; VB 5.6
5:13 Ro 9.5; Fi 2.10; 1 T 6.16; 1 Pi 4.11; VB 4.2; 4.10; 6.16; 7.10

¹⁴ Mba ñamki fethigi bigi, nta kharj nzuai, “Nai guigi guarara!” Mbe maanj nzuaim, mba gumgir pani thivi phirav, fegav, mani rotu mbui.

6

Sipsiva ñguk, Ana Mba Gava Mpirigi Kendorir Vheri Daai.

¹ Gu mba Sipsiva ñguga garim, ana mba gava mpirigi harathigi kendorir vheri, ana ntan fharigi ne daai. Gu mba ñamki fethigi bigina mbe mbararagim, ana buna muenj nzuaim, gu ana kamthooj mbararagim, ana buip phireri fara muunggi. Gu ana mbararagim, ana kharj nzuai, “Ndu zi!” ² Gu ana mbararagiap, mbaram garav, gu hos hura mbe garim, guma mbe mbi suirav, ana perigi. Mbe ñgui vhirve gari guman pan fi khorshiga mben ana fagim, ana ntara kambarav vui guma fara muunggiap, vov, Heven thav, nuianan vergap, won pana gumgi kaman za vui.

³ Mba Sipsiva ñguk mbaram higap, mba fharigi kendorar vhera thigi kendorar vhera suirav ana daangi. Gu mbararagim, mba fharigi ñamki biginara thigi ñamki bigin, ana kama hegap nzuai. Ana kharj nzuai, “Ndu khar zi!” ⁴ Ana maanj na nzuaim, gu gari, harigi hos mbe kirar higi. Mba hos, ana hosa hip ma. Mba hos ga perigi guma, Fhe Bakime ñkasñkar ana ñiñgi. Mba ñkasñka, ana kha nuianan ki gumgi gu mbigir muungirim, mbe panin wari ga kegirga ñkasñka ma. Mbe panan wari ga kegip, kha nuianan ki gumgi thari, mbe harigi ntiiri shogirim, mbe vhezirga. Mbe mba ñaarar muun zav ntari ga mbui kos baki mben ana ñiñgi.

6:1 VB 4.6-7; 5.1; 5.5-7
1.8; 6.2

6:2 Sek 1.8; VB 6.3; 6.6; 14.14; 19.11

6:4 Sek

⁵ Gu gari mba Sipsiva ŋguk higap, mba gava mpirigi kendorar vhera phuni daanjiap, ana mbara higap, khegene suirav, ana daanji. Ana ana suirav, ana daanji, gu mbararagim, mba ŋamki bigina phuni thigi bigina khegene, gu ana mbararagim, ana khaŋ nzuai, “Ndu khar zi.” Ana maan na nzuaim, gu mbaram gari. Gu garav, gu hos phiga mbe gari. Ana perigi guma, ana bigi ndia tuav, ntan simtigi gari bigin sker, ana ana suirigi. ⁶ Gu guma kamthoon fara muunji bigin mbe mbararagim, ana mba ŋamki fethigi bigi rigar kav khaŋ nzuai, “Gumgi gu mbigi, mbe wari won ŋaarir muunga, mben mba vhira tivgirga. Maan muunjiap, mben vhez, ra bavira ŋgargiap, nen vheza ndi. Mba vhez, ana mbe wit nda bisanera vhezirga o, bari nda bisan mpuneni khegeneni ga vhezirga tukti. Ndu mben oriv khira gum wain karigir farfa thari. Maan muunjiap, mbe orivar mporiij kiv, mbe vhira wain mbi kirga.” ^a

⁷ Gu mbaram gari, mba Sipsiva ŋguk mba gava mpirigi fethigi kendorar vhera suirav ana daanji. Gu mbararagim, mba ŋamki fethigi bigin khaŋ nzuai, “Ndu zi!” ⁸ Ana maan nzuaim, gu mbaram garav, gu hos ŋguriij tavuara gari. Mba hos ŋguriij tavuara perigi guma, ana zi khare, Vhizi. Gu gari, mba vhezgi gumgi gu mbigi ki ŋgu vhira mba guma zin zi. Mba ŋgu zi khare, Hedis. Fhe Bakime kha nuianan ki gumgi heen v mbe ndi fethigi phinin maanga ŋkasŋkar mani ga niijgi. Mani mbe ndiv

---

6:5 Sek 6.2; 6.6   6:6 Ese 5.12; 5.17   ^a 6:6 Mba gumgi, mbe rezi o, shishir vhigi ndi mbav, wit ndi mbav, shishir vhezir bari ndi mbav, mbe nta ndi sker ga tuav, ntan simtigi garav, nta ndi gumgi gu mbigi ga ndiim, mbe nta vhez. Maan muunjiap, mba hos ga perigi guma, ana bigir simtigi ndi tuav, ntan simtigi gari sker mbe suirigi.   6:8 Jer 15.1-3; Ese 5.12; 5.17; 14.21; 33.27; Sek 6.3

phinin maangip, mani phina the, mani mbe shogirim, mbe vhezgirga. Mani ntara bakime khavgip ntari ga mbui kozan mba gumgi gu mbigi shogirim, mbe vhezirim, mani mba tiviv, thir vhezirga tuga mbatigar mben niingrim, mbe thir vheziv, mbe thari vhezirga. Mani vhira rimrii bakivi ga sararim, nta ziv, mben hiv, mbe shogirim, mbe vhezirga. Mani vhira kha nuianan ki ruaruarugi sigi ga sararim, nta ziv, mbe shogirim, mbe vhezirga.

⁹ Gu mbaram gari, mba Sipsiva nguk mba gava mpirigi meenthigi kendorar vhera daangi. Gu garav, gu fhum vhezgi gumgir ntuu garim, mbe Fhe Bakime nzuav ofa mbui artara piin ki. Mba gumgi, mbe fhum Fhe Bakimen buna vhuuej suira havhargiap, ne bun nzuaim, mbe mbe shogim, mbe vhezgi gumgi ma. ¹⁰ Mba gumgir ntuu khiriv kaav, khañ nzuai, “Ndu za kha bigi gari ñkasñka ki Guma Bakime ma. Ndu zazera ngaravra kav, ndun tivi guigi guarara. Ndu rarara tugir ndu za kha nuianan ki gumgi gu mbigi muungi tivi mbatigi ga suanjv mbe suanjv, nen rargi kirie? Ndu rasi tugar nza vizi ngarkararie?” ¹¹ Mbe mbara shagi huri mpeempeein mba gumgi gu mbigi, mbe bevbevira ntan mbe niingiap, khañ mbe nzuai, “Nde thanej phorgi vhuksu. Nden pana gumgi, nde phorga ngari gumgi, mbe mbe shogip, nde phorga guigira Zisas kothigi gumgi, mbe vhira mbe shogirim, mbe vhira vhezirga. Mbe nde shogim, nde vhezgi tivara, mbe mbe shogirim, mbe vhezirga. Fhe Bakime mbe mba shogirim vhezirga gumgi gu mbigi, ana mben vhirve kanji. Mbe za mbe shogi ngip, mba tugira thigirga, mben pana gumgi za mbe shogirim, mbe za vhezirga. Mba tugen Fhe Bakime nden vizi ngarkarga.”

6:9 2 T 1.8; VB 1.9; 8.3; 12.17; 19.10   6:10 Lo 32.43; Sng 78.10; VB 11.18; 16.7; 19.2   6:11 Hi 11.40; VB 3.4-5; 3.18; 7.9; 7.13-14; 14.13; 19.14

¹² Gu mbaram garim, mba Sipsiva Ŋgu mporathigi kendorar vher, ana mba gava mpirigi, ana ana suirav, ana daangi. Gu mbaram garim, khimkhiga bakime kha nuianan higi. Gu gari ra guigira phigiap, maan gingi fara muunji. Gu kini garim, ana guigira hivgiap, vizina fara muunji. ¹³ Gu garim, kha buivar ki ŋkaa kora niien ri. Nta biinbiin fik khage rigim, ana vhigi namtiri kora niien ri fara muunjiap, kora niien ri. ¹⁴ Buip, ana vhira mbar vugi. Buip mbe ti kui tue diii fara muunjiap ana dimjim, ana vugap vhezgi. Mba mbikshii gum rigakirivige nta wari wo ki nani thav, vov, harigi naniverj thivgi. ¹⁵ Kha nuianan ki ŋgui vhirve gari gumgir pani gum, mba ŋgui vhirve gari gumgir pani, mba ntari ga mbui gumgir pani, mba shik kav, ŋkii vhirve ki gumgi, mba ziri ki gumgi, mba ŋaara khina mbui gumgi, mba bikbiigiap ki gumgi gu mbigi, mbe za wari tigip, riv, ŋgip, mba ŋkii bakivi thoorir ŋgirip, zomzoriv ŋgip, mba mbikshii ki ŋkii bakivi piin ŋgip, zomzorgirga. ¹⁶ Mbe zomzorgip, mba mbikshii gum ŋkii kamiv khaŋ mbe suanga, “Nde riv, nzan ti riv, nza vha-giri. Mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guman rimani niman nza ndi zorgirim, mba Sipsiva Ŋguk ziv won ndav shirir bakimen nzan niinjv, muumbara mbatigar nzan muunjiirga tuktiigi fhuvara. ¹⁷ Ne khaŋ muunji, mani kha nuianan ki gumgi gu mbigi muunji tivi mbatigi ga suanjv ndav shiri bakimen mben muunjv, ne vheza mbatigar mben niinga tuga bakime higi. The manin ndav shiri bakimen ŋkasŋka bakime daangi mbur khingip, nzerara kegirga tuktiigi?”

6:12 Ais 13.10; Jol 2.10; 2.31; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Ru 21.25; FG 2.20; VB 8.12; 11.13; 16.18   6:13 VB 8.10; 9.1   6:13 Ais 34.4   6:14 Jer 4.24; Hi 1.12-13; VB 16.20   6:15 Ais 2.10; 2.19-21   6:16 Hos 10.8; Ru 23.30; VB 4.2; 4.10; 9.6   6:17 Sng 76.7; Ais 13.6; Jol 2.11; Nah 1.6; Sef 1.14; Mal 3.2; VB 16.14

7

Isreran 144,000 Gumgi Gu Mbigi, Fhe Bakime Won Ruun Mbe Khingi.

¹ Gu mba bigi garim, nta za hega thugim, gu fethigi enseri garim, mbe hav kha nuianan fethigi khoriveŋ, mbe za nta thivgi. Mbe thivgiap, kha nuianan fethigi biŋbiŋiŋ, mbe nta suigi. Biŋbiŋiŋ kha nuian gu mbasik gu khirar rigirga tuktigi fhu. ² Gu mbe garav, mbaram garim, Fhe Bakime enser mbe ra ndai fhain kegap zi. Ana mba zazera mbara muuŋgiap ki Fhe Bakimen ruuŋ suirav zi. Ana zav, Fhe Bakime kha nuian gum mbasigar farfar zav ŋkasŋkar niŋgi fethigi enseri, ana kama bakimen khiriŋ, mben kaai. ³ Ana mben kaav, khaŋ mbe nzuai, “Nde fhumra mba biŋbiŋiŋ ganirim, nta nuian gu mbasik gu khirar farfa thari. Nza fhara wari won Fhe Bakimen ruun anan ŋaari gumgi gu mbigi ga suv, ana zin mbe ŋivi phogirga.” ⁴ Ana ne nzuaim, gu ne mbararagiap, gu mbararagim, mbe mba ruun suegi gumgi gu mbigir vhirve zitagi. Gu mbararagim, Fhe Bakime mba 12 thigi Isreriŋ nzigir rigar 144,000 gumgi gu mbigi ruuŋ tigap, ne bun nzuai. ⁵ Maan muuŋgiap, mbe Zuda shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. Mbe Ruben shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. Mbe Gat shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. ⁶ Mbe Aser shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. Mbe Naptari shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. Mbe Manase shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. ⁷ Mbe Simeon shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. Mbe Rivai shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ

7:1 Jer 49.36; Dan 7.2; Sek 6.5
VB 9.16; 14.1-3

7:2 Ese 9.4-6; VB 6.6; 9.4; 14.1; 22.4 7:4

ndigi. Mbe Isakar shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. ⁸ Mbe Zeburun shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. Mbe Zosep shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. Mbe Benzamin shiga ntiiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuŋ ndigi. Mbe kha gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime ruuŋ mbe tigi.

Gumgi gu mbigi vhirvera, mbe Fhe Bakime rotu mbui.

⁹ Gu mba bigi mbararagia thugim, nta zi mbugum, gu garim, gumgi gu mbigi vhirve guarira, guma the mben vhirver ruemgirga tuktiigi fhuvara. Kha nuianan ki ŋgui bakivir ki gumgi gu mbigi mbari, za kha nuianan ki fhavi mbari za kha nuianan ki ŋguir ki gumgi gu mbigi mbari, za kha nuianan ki kaar gumgi mbari, mbe zam wari tigap zav, mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik gu mba Sipsiva Ŋguga nima thivgi. Mbe za shagi huri mpeeinra shargiap, wari zam parmen nzari suigiap wari thivgi. ¹⁰ Mbe thivgiap kama bakimen kaav, khaŋ nzuai, “Ndu nzan Fhe Bakime ma. Ndu mba Sipsiva Ŋgugar kov, taagia nza ndigi. Ndu, Fhe Bakime, ndu won ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi.”

¹¹ Mba gumgir pani, gu mba fethigi ŋamki bigi, gu mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik, mba Fhe Bakime enseri zam, mbe za nta rorgia thivgi. Mbe thivgiap, wari wo thivi phirav, fegap, wari wo ŋkoo ndi segap, Fhe Bakime rotu mbuav khaŋ nzuai, “Guigi guarara! ¹² Nza Fhe Bakimen ŋkasŋka bakime ndikndigip, ana ndikndigi vhuuŋ gum, ana zi bakime ndi vun kuamkuarga. Ana guigira ŋkasŋka bakime ki. Ana ŋkasŋka zazera mbara muuŋgip kirga. Ne guigi guarara!”

7:9 Ro 11.25; VB 3.5; 3.18; 4.4; 5.9   7:10 Ais 43.11; Jer 3.23; Hos 13.4; VB 4.2; 4.10; 5.13   7:12 VB 5.12-14; 11.17

Mba gumgi gu mbigi, mben zaagi ntige vhezgi.

¹³ Gu mbe garim, mba guma ruma mbe nan nzarigi, “Maangi gumgi mbu shagi huri mpeeinj sharigi. Mbe maanj kega zegi?” ¹⁴ Gu ana ngarkarav khan nzuai, “Gu kanji fhu, guman rum, ndu mbe kanji.” Ana khan na nzuai, “Mba gumgi, mbe fhum mba simtigi gum zaagi mbatigi guarira hi tugir, mbe thiga havhargiap, mbara muungia kegi gumgi ma. Mbe mba Sipsiva Ngugar vizina wari won shagi huri mpeeinj ruagim, nta guigira hurgi. ¹⁵ Mbe maanj muungiap, ra gu maan, mbe Fhe Bakime niman ana phena vhen, ana won ngui vhirve gari mpirmpiriga perigim, mbe ana rotu mbui. Mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma, ana mbe phorgi kiv mbe ganinga. ¹⁶ Mbe wom thi hirga fhu. Mbe wom fhir khirga fhu. Ra wom mbe turga fhu, bigin the wom mbe fhavi turga fhu. ¹⁷ Ne khan muungji, mba Sipsiva Nguk, ana mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga rigigera ki, ana mbe gari guman pan kirga. Ana mben kov ngip, mba mimir kav hi mbogi pharar ngirga. Mba mbi zazera mbara muungiap ki biinjbiinj ndi ndiii. Fhe Bakime vhira za mbe thee phara mbirirga. Mbe wom nzirga fhu.”

8

Mba Sipsiva Nguk mba harathigi kendora vhera daangi.

¹ Gu mba buni mbararagiap mbaram garim, mba Sipsiva Nguk mba harathigi kendora vher, ana mba gava mpirigi, ana ana daangi. Ana ana daangim, bigin the khikhim hegi fhu. Guma the Hevenan kav, kama hegap, buna thuen

---

7:13 VB 3.18   7:14 Ais 1.18; Dan 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19; Hi 9.14; 1 Zo 1.7; VB 1.5; 6.9   7:15 Ais 4.5-6; VB 4.2; 4.10; 21.3   7:16 Sng 121.6; Ais 49.10; VB 21.4   7:17 Sng 23.1-2; Ais 25.8; 49.10; Ese 34.23; Zo 10.11; 10.14; VB 5.6; 21.4   8:1 Hab 2.20; VB 6.1

suangi fhu. Mba bigi fhura vhuav tuga mpeennera kegi.
² Gu zungum garim, Fhe Bakime zi ki harathigi enseri, mbe Fhe Bakime nima thivgim, mbe harathigi mbarivir mbe ndiii.

³ Gu gari, harigi enser mbe zav mba ndiga vhuuŋ hi ruina mpooi artar han thigi. Ana gorar muuŋgi thuuŋ suirigi. Mba thuuŋ ana ndiga vhuuŋ hi thuuru ndi mbai rui ana ki. Mbe mba khesharigi ruin vhirver ana niŋgi. Ana ntan Fhe Bakimen gungi gu mbigi ana phorga nzuai buni phorgap nta tikhingirga. Ana ntan Fhe Bakime niman, mba gorar muuŋgi artaran ofar muunga. ⁴ Mba ndiga vhuuŋ hi vhava thuur gum mba Fhe Bakimen gungi gu mbigi ana phorga nzuai buni, nta mba Fhe Bakime nima thigi enser farve thav vun ndai. ⁵ Mba Fhe Bakime enser mbara mba artaran vhava ndigap, mba rui ki thuuŋ suegim, ana za givigi. Ana za givigim, ana ana fegap, kha nuiana khingi. Ana ana fekhingim, buip phirerim, khikhii bakivi him, buip vhekvhegap fhura shikshiga ndogap, kha nuianan vuim, khimkhik kha nuiana suirav ana niŋkui.

Harathigi enseri mbarivi ga bi.

⁶ Mba harathigi enseri, mbe harathigi mbarivi suigi, mbe nta bir za mbui.

⁷ Mba fharigi enser ana won mbariva berigim, mbok fara muuŋgi ais, vhav vizina digap, ni wani tigap, rav, nuiana ri. Kha nuian, mbe rigira ana sharav figa mpuani khegene ga muuŋgi fara muuŋgi. Mba nuiana figa mpuani khegene vhav za tamtam nta shigi. Mba vhav shigi bigi, nta za wari tigap kharŋ muuŋgi. Mba nuiana figa mpuani khegenen figa mueŋ za vhav ne shigi fara muuŋgi. Nta

---

8:2 2 Sto 29.25-28; Mt 18.10; Ru 1.19   8:3 Kis 30.1-3; Sng 141.2; Amo 9.1; Ru 1.10; VB 5.8; 9.13   8:5 Kis 19.16-19; Wkp 16.12; 1 Kin 19.11; Ese 10.2; FG 4.31; VB 4.5; 11.19; 16.18   8:7 Kis 9.23-25; Ais 2.13; Ese 38.22; Jol 2.30; VB 9.4; 16.2

maan muungim, vhav mba nuianan figa muen, ana za ne shiav, mba khira, ana vhira mba tivara nta muunggi. Mba namki vhazigi nkariin vhav vhira za nta shigi.

⁸ Mba fharigi enser thigi enser, ana wo mbariva berigi. Mbe bigina baki mbe mbikshima fara muunggi vhav anan kav shi, mbe ana fega khangim, ana vov mbasiga rigi. Mbe maan muungim, mbasik wo shiga suegap, figa mpuani khegene ki. Anan figa muen vizin, ne ga perigi. ⁹ Mbe vhira mba mbasigar namki bigi, mbe vhira nta shigav, nta ndiv phina phuni khegenen mbarigi. Mbe nta ndim, phina phuni khegenen mbarigim, phina mbe za vhezgi. Mbe vhira mba mbasigar ki nkee bakivi, mbe vhira nta ndiv phina phuni khegenen mbarigi. Mbe nta ndiv, phina phuni khegenen mbarigim, phina mben ki nkee bakivi, nta za mbatigi.

¹⁰ Mba fharigi enserani thigi enser, ana wo mbariva berigi. Mba kama mbe, anan vhav guigira nteniver vhavara fara muunggi, ana Hevenan kegap, verav, niien rigi. Mbe mba phara, mbe za nta shigap, nta ndiv phina phuni khegenen mbarigi fara muunggi. Mba kam, rav phara mbari ga rav, vhira mbogi phara mbari ga regi.

¹¹ Mba kama zi khar muunggi, Girgir Mbatiga Muunggi Nkiriin ma.^a Ana rav mba phina mben ki phara regim, ana guigira girgir mbatiga muunggi ngiriin fara muunggi. Gumgi gu mbigi vhirve mba phara pim, mba phara mbe ndavi vheri tuim, mbe vhirve vhazi.

¹² Mba fethigi enser, ana wo mbariva berigi. Mbe ra, gu kini, nkaa, mbe nta shigap, nta ndiv, phina phuni

---

8:8 Kis 7.20-21; Jer 51.25; Ese 14.19; Amo 7.4; VB 16.3 8:9 Ais 14.12 8:10 Ais 14.12; VB 9.1; 16.4 8:11 Kis 15.23; Jer 9.15; 23.15 ^a 8:11 Nkiriin, ana nza “Marasin” ga nzuai kamein ma. Ana nza Kirer Kaman “Marasin” ga rigi zi ma. 8:12 Ais 13.10; Ese 32.7; Jol 2.10; 2.31; 3.15; Amo 8.9; VB 6.12-13

khegenen mbai fara muunji. Mbe bigin mben nta shogim, ran figa muenj mbe nen farfagiap, mbe kinin figa muen farfagiap, mbe vhira njkaar figa muenj, mbe vhira nen farfagi. Mbe maanj muunjim, mba bigir figi mbarivenj, nta vhavar njaar ki fhu, nta za gingingi. Maanj muunjiap, mba ran figa muenj gu maan figa muenj, mani vhava njaar ki fhu.

¹³ Gu mba bigi him, gu nta gara vov, gu banja baki mbe garim, ana gegap, rigira kha buiva shaara khingiap, vui. Gu ana garav, ana mbararagim, ana khiriv, kaav, khañ nzuai, “Eke! Eke! Eke! Nde nuianan ki gumgi gu mbigi! Kha enser phuni khegene wari won mbarivi ga bir za mbui. Mbe wari won mbarivi ga birga, simtiga baki guarara kha nuianan ki gumgi gu mbigir hirga.”

9

Meenthigi enser wo mbariva bi.

¹ Mba meenthigi enser wo mbariva bim, gu garim, kama mbe buiva thav, rav, nuiana rigi. Mbe mbara mba khin ki kakagi mbogar thima fhiri kiin ana niingi. Mba mbok khin ki mbok fhuvara. ² Mba kam mbara mba khin ki kakagi mbok thima fhirgim, vhava thuur mba mbogar kega tuga bakime shi thuura fara muunjiap hi. Mba vhava thuur mba mbogar kega hav, buivar ndaim, ra gu buip za gingingi. ³ Mba mboga vhen kuambogi vhirve guarira nta mba mboga vhen kegap hav, za mba vhava thuura thav, za gav kha nuianan vui. Fhe Bakime vhezemij kha nuianan kav, kha gumgi gu mbigi ga bi njkasjkar mba kuambogi ga niingi. Nta bi zaa hi vhezemij bi zaa hi fara muunji. ⁴ Mba kuambogi hegim, Fhe Bakime khañ mbe nzuai, “Nde kha vhazigi gu kha nuianan hegi bigi gu khira nde ntan

---

8:13 VB 9.12; 11.14   9:1 Ru 8.31; 10.18; VB 8.10; 17.8; 20.1   9:2 Stt 19.28;
 Kis 19.18; Jol 2.2; 2.10   9:3 Kis 10.4; 10.12-15; Het 7.12; VB 9.10   9:4 Ese
 9.4; VB 6.6; 7.3

farfa thari. Nde mba Fhe Bakime ruuj njivir ki fhuu gumgi gu mbigi, nde mbera farfav zaar mben niinjri. ⁵ Nde zaar mba gumgi gu mbigir niinjv kirim, meenthigi kini vhezgiri. Nde mbe shogiri, mbe vhezigi thari.” Mbe maanj suanjim, mba kuambogi fhura tamtam za mba nuianan vov, zaar mbatiga guarara mba gumgi gu mbigi ga ndiini. Mbe vhezemenj zaar gumgi gu mbigi ga ndiini zaa fara muunggi zaa mbe ndiini. ⁶ Mba tugen mba gumgi gu mbigi, mbe vhezirga tuavi ndi ganinga, mbe vhezirga tuktigi fhuvara. Mbe mba tugar, mbe guigira vhezirgenj vuzvugirga, mba tugar vhezigi tiv, mbe thav riv njigirga.

⁷ Gu mba kuambogi garim, nta ntari ga mbui hozi fara muungiap, ntarir ga mbui bigir wari shargiap ntarar muun zav thivgi. Gu mbe garim, mbe panin, mbe gorar muunggi khorshigi fara muunggi bigi mben panin fegi. Mben njkoo, nta gumgir njkoo fara muunggi. ⁸ Mben pani rigi mpeengiap mbigir pani rigi fara muungiap mpeenggi. Mben tari, nta raionan tari fara muunggi. ⁹ Mbe fheenphugi siot kapa fara muunggi bigin mben fheenphugi vharigi. Mben vhezigi, nta khikhim, mbe ntari ga mbui hozi ntarir vov karisi vhezirve njгаа vuim, nta khikhim hi fara muunggi. ¹⁰ Mba kuambogi thiiia nta vhezemin mpiri fara muunggi. ^a Mbe mba suun ndiini zaa mbatik, ana vhezemen njkiriinj ndiini zaa mbatigara fara muunggi. Mbe mba niinjgi zaa mbatik, mba gumgi gu mbigi ana ndiv kirim, meenthigi kini vhezirga. ¹¹ Mbe njgui vhezirve gari guman pana mbe ki, ana mbe gari. Ana mba khinan mbar vergap khin ki fhuu mbok gari enser ma. Mbe Hibrur

---

9:5 VB 9.10; 11.7 9:6 Jop 3.21; Ais 2.19; Jer 8.3; VB 6.16 9:7 Dan 7.8; Jol 2.4; Nah 3.17 9:8 Jol 1.6 9:9 Jol 2.5 ^a 9:10 Kha vezar nde ganinga, nde mbe kuambogi bun nzuai. Mba kuambogi nta mpiri vhezemin mpiri fara muunggi. Nta mpiri njgiriinj mbatik nta ki.

kaman kha zin mba enser kaai, Abadon. Mbe Grikin kaman kha zitir ana mbui, Aporion. ^b

¹² Khe fharigi simtiga bakime ma, ana vhezgi. Nde mbarara! Simtik baki phuni khar ki, ni zumgum hinga.

Mporathigi enser ana wo mbariva bi.

¹³ Gu gari, mporathigi enser wo mbariva berigim, gu gorar muungi artar mbe garim. Mba artar Fhe Bakime niman ki. Mba artarar fethigi korivej fethigi koo vhira ki. Mba koor rigar guma kamthoonj mbe nzuai. ¹⁴ Ana mba mporathigi enser ana mbariva suirigi, ana khar ana nzuai, “Ndu mba Ufretis mbi bakime gaar mbe shenin kegi fethigi enseri, ndu mben sheni fhingirim, mbe ngiri.”

¹⁵ Ana mba fethigi enseri, ana mben sheni fhingi. Mba enseri, mbe mba njarar muun zav, mba tuk, gu ra, gu kini, gu mpariven rarga wari kegi. Mbe mba tugar hegap, mbe za mba gumgi gu mbigi, mbe mbe ndi phina phuni khegenen mbarav, mbe phina the, mbe za mbe shogirim, mbe za vhezgira. ¹⁶ Mba ntari ga mbui gitiivi, mbe hosi ga piigi. Gu mbararagim, mbe mben vhirve bun na nzuai. Mben vhirve khar muungi 200 mirion thigi. ¹⁷ Gu rima kui fara muungiap mba hosi garav, nta piigi gumgi, gu mbe gangi. Mbe mbui tivi khar muungi. Mba gumgi mbe shargi siot kapagi nta fhavi khar muungi. Mba siori hivi vhava fara muungi, nkariinj buiva fara muungi, ngurinj sarfa kima fara muungi. Mba hozir pani, nta raion pani fara muungi. Mba hozir kaathoori vhav gu vhava thuur gum sarfa kiman vhav, nta mba hosi kaathoorin kav kirar hi. ¹⁸ Mbe maanj mbuav, mba gumgi gu mbigi, mbe mbe

---

^b 9:11 Nza Kire kaman mba zi niienj khar nzuai, “Za Kha Bigir Farfagi Guma”. 9:12 VB 8.13 9:13 Kis 30.1-3; VB 8.3 9:14 VB 16.12 9:15 VB 8.7-12 9:16 Sng 68.17; Ese 38.4; Dan 7.10 9:17 1 Sto 12.8; Ais 5.28-29

shigap, mbe ndi phina phuni khegenen mbav, mbe phina mbe mba bigina mbatiga phuni khegene panan za mbe shogim, mbe za vhezgi. Mba bigina phuni khegene khare, mba vhav, mba vhava thuur, mba sarfa kiman vhav, nta mba hozi kaathoorir kegap kirar hi. ¹⁹ Mba hozir ηkasηka, ntan kaathoorir kav, ntan mpirir ki. Mben mpiri kurugi fara muuηgiap pani ki. Mba hozi, nta wari won mpirir zaagi mba gumgi gu mbigi ga ndiii.

²⁰ Mba harigi gumgi gu mbigi, mba bigina mbatiga phuni khegene mbe shogim, mbe vhezgi fhuv ntiiri. Mbe ndavi domdorgiap, kir mba gumgi nduarira wari won farir kargiap rotu mbui bigi ga segi fhu ntiiri ma. Mbe ηiningi mbatigi rotu mbui tivi thagi fhu. Mbe vhira mbarivi gu tori, gor gu sirvar bras gu ηkiiia khirar kargi bigi ntuu rotur muuη thagi fhu. Mba bigi rimgi kav, gari fhu, khuari kav, buni mbararagi fhu. Mbe vhira rui fhu. ²¹ Mba gumgi gu mbigi, mbe harigi gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi. Mbe kugi ga mbui. Mbe vhira harigi tor gu ηkasηka ki bigi ga mbui. Mbe ruarir harigi gumgi gu mbigi kiiv, mbe ndi tivi ga mbui. Mbe harigi gumgi gu mbigi bigi kiii. Mbe mba tivi thav, ndavi domdorav kir mba tivi ga si fhu.

10

Fhe Bakimen enser gavar Zon ga niingim, ana ana pi.

¹ Gu mbara wom garav, gu Fhe Bakime enser ηkasηka mbe garim, ana Hevenan kegap zeri. Ana buiva hurar wo ndogiap, shaar wo sharigi fara muuηgim, vhuisha ana panan ki. Ana khom ηgarav, ran fara muuηgi. Ana suani vhavir khua gari gangana mbui. ² Mba enser, ana dimgi gava bisanη manenη suirigi. Mba gavanenη fhoga

---

9:20 Lo 31.29; Sng 106.37; 115.4-7; 135.15-17; Ais 2.8; 2.18-20; Dan 5.23; 1 Ko 10.19-20; VB 16.9-11   10:1 Ese 1.28; Mt 17.2; VB 1.15-16

ki. Ana won guva son mbasiga ti khangi. Ana won harigi son, nuiana ti thigi. ³ Ana maan muunjiap, thigap, guigira khiriv kama bakime rugap raion kaai kakama mbui. Ana kamgia thugim, harathigi buivi phirerav wari wo buni nzuai. ⁴ Mba harathigi buivi phireregim, gu mbe suangi buni kherir za mbui. Gu nta kherir za mbuav, gu wom mbararagim, guma kamthoon mbe Hevenan kav khañ nzuai, “Ndu mba harathigi buivi suangi buni, ndu ndikndigar nta suirav kiri. Ndu nta kheri thari.”

⁵ Gu mbara mba enser garim, ana so mbasik thigim, ana so mbe nuiana thigi. Gu ana garim, ana won guva harej ngav, Heven farasarigi. ⁶ Ana Heven farasarav khañ nzuai, “Guigi guarara kha vun ki Fhe Bakime, ana zazera mbara muunjiap ki. Ana kha Heven ga muunjiap, anan ki bigi, ana vhira za nta muunji. Ana vhira kha nuiana muunjiap, anan ki bigi, ana vhira za nta muunji. Ana vhira kha mbasiga muunjiap, ana vhira anan ki bigi, ana vhira za nta muunji.” Mba enser vhira khañ nzuai, “Tuk ntige vhizir za mbui. Fhe Bakime ntigem wom rargi kegirga tuktihi fhuvara. Zakira fhuvara! ⁷ Mba harathigi enser wo mbariva berarga, ana khikhim hirga, Fhe Bakime mba muun za suangi bigen, ne zorga ki, Fhe Bakime nen muunjirim, ne guigira higirga. Ana fhum mba bigen won kamthoon gumgi, mbe anan ñaara mbui, ana nen mbe suangim, mbe ne bun suangi.”

⁸ Gu mba fhum mbararagi guman kamthoon Hevenan kav wom khañ na nzuai, “Ndu ngip mba mbasik gum nuiana thigi enser, ana mba gava fhogap, ana suirav ki. Ndu ngip, ana han ana ndigiri.” ⁹ Gu ne mbararagiap, mba

---

10:3 VB 8.5   10:4 Dan 8.26; 12.4; 12.9   10:5 Kis 8.6   10:5 Kis 20.11;
 Lo 32.40; Dan 12.7; Amo 3.7   10:6 Neh 9.6; Sng 146.6; VB 4.11; 14.7; 16.17
 10:7 Dan 9.6; 9.10; Amo 3.7; Ro 16.25-26; VB 11.15   10:8 Ese 2.8-3.3   10:9
 Jer 15.16

enser han vov, kharj ana nzuai, “Ndu mba gava bisanej nan niij.” Ana mbara kharj na nzuai, “Ndu ana ndigip, ana mbi. Ndu ana mbegirga, ndu fheenj shiv kenkej maanga. Ndu ana mbirga, ana ndun kamthoon guigira vhergip, hanin vhera farar muungirga.” a ¹⁰ Ana maanj suangim, gu mbara ana farve tin mba gava bisanej ndigap, ne pi. Gu ne pim, ana nan kamthoon hani fara muungiap, guigira vhergi. Gu ana mbegap, fheenj shiav kenkej mbai.

¹¹ Mbe mbara kharj na nzuai, “Ndu Fhe Bakime kamthoonj guma nzuai mbugum, ndu taagip zumgum kha gumgi gu mbigi vhirve hirga bigi bun mbe suangirga. Ndu kha nuianan ki ngui bakivi, gu mbarkirga fhavi, mbarkirga kaar nzuai gumgi gu mbigi, gu kha nuianan ngui vhirve gari gumgir pani zam, ndu mba buni bun mbe suangiri.”

11

Guma phunini Fhe Bakime buni vhuuij bun nzuai.

¹ Mbe mbara bigi mpeen paninga sigiman na niingji. Ana suigap, santiva rui panpanan fara muungi. Mbe ana na niingiap, kharj na nzuai, “Ndu khavgip, Fhe Bakime Phen gum ana ofa mbui artarar paniri. Ndu vhirza za kha phenan rotu mbui gumgi gu mbigir vhirver ruemiri.

² Ndu kha Fhe Bakime phena bingi bina vhen kirar, mbe phogi ga vhuav kav, buni nzuai njanen pani thari. Ne kharj muungi, mba njanej, ne harigi fhainj ngui gumgi gu mbigi zav, phogi ga vhui njanej ma. Mba gumgi gu mbigi, mbe

a ^{10:9} Kha bigin “Hani,” ana mbin vher ma. Ana para gum niijniij mbui mbi ma. Nta ndiia ruav, parawa shivir phara ndia vov, hani ga mbui. Gumgi gu mbigi vhirve ana pav, anan wari won mba suim, nta vhergi. 10:10 Ese 2.10;

3.3 11:2 Ese 40.17-20; Dan
8.10; Ru 21.24; VB 12.6; 13.5

ziv, Fhe Bakime ngu bakime, Zerusarem, thiphogip kirim, 42 kini vhezgirga.^a ³ Gu wo buni vhuuig bun suanga guma phuni ga sararim, mani ngirga. Mani guigira kora mbui tiva ndi khivi shagi shargip, mani na buni vhuuig bun suanjv kirim, 1,260 rari vhezgirga.”

⁴ Mba gumani, mani mba oriv khageni gum mba za kha nuiana gari Guma Bakime nima thigi kinigeni, mbe ramanin, niaj ndai.^b ⁵ Guma tiva mbatigar manin muun saj muunga, vhav mani kamthoonin kegi hiv, panan mani ga kegi gumgi, mba vhav guigira mbe shigirim, mbe vhezgirga. Maaj muungiap, guma the tiva mbatigar manin muun saj, muunga, ana mba tivara muungip, vhezgirga. ⁶ Mani buip pininga njasjka ki. Mani maaj kiv, Fhe Bakime kamthoon gumgi nzuai mbugum, Fhe Bakime buni vhuuig bun suanga tugir mbok nzigirga fhu. Mani vhira za mba pharar muungirim, nta vizina gegirga njasjka ki. Mani vhira mbarkirga bigi mbatigir muungirim, nta kha nuianan farfarga njasjka ki. Mani wani wo vuzvugar mba bigir muunga njasjka ki.

⁷ Mani Fhe Bakime buni vhuuig bun suanga jaarar muungi thugirga, mba ruanruangi sik mba khin ki kakagi mbok thav, kirar hirga. Ana kirar higip, mani phorgip shogirga. Ana mani phorgip shogip, mani kambarav, mani shogirim, mani ringirga. ⁸ Ana mani shogirim,

^a 11:2 42 kini nta 1,260 rarira fara muungi, o, mpari mpuveni khegtirive figej phorga. Ndu Danier 7.25 ganiv, vhira 9.27 ganiv, 12.7 ganiri. Mba harigi gumgi Zerusarem thiphogi kamenj, ndu Ruk 21.24 ganiri. 11:3 VB 12.6; 19.10;

20.4 11:4 Jer 11.16; Sek 4.11-14 ^b 11:4 Ndu Sekaraia 4.10 kegip gani ngip, 14 thigiri. Nde Vhagi Buni 1.12 ganiri. 11:5 Wkp 10.2; 2 Sml 22.9; 2 Kin 1.10-12; Sng 97.3; Jer 5.14; Hos 6.5 11:6 Kis 7.17-19; 1 Sml 4.8; 1 Kin 17.1 11:7 Dan 7.7; 7.21; Sek 14.2; Ru 13.32; VB 9.2; 12.17; 13.1; 13.5-7; 13.11; 17.8 11:8 Ais 1.9-10; Ru 13.34; Hi 13.12; VB 14.8; 18.10; 18.24

mani rimgirga, manin khumani ngu bakimen tuav bakime rigip kirga. Nza mba ngu bakime vhunama sav, khaṅ nzuai, Sodom o Idzip. Mbe mba ngu bakimera fhum mani Guma Bakime ndi khanarareṅ ga ntorgap, ana shogim, ana rimgi. ⁹ Mba gumanin khumani maan kirga, za kha nuianan ki ṅguir ki gumgi gu mbigi thari, gum za kha nuianan ki fhavi thari, za kha nuianan ki kaa thari, za kha nuianan ki ṅgui bakivir ki gumgi gu mbigi, mbe ra phuni khegene figeṅ phorgip, mbe mani khumani ganinga. Mbe fhura gumgi thari ganirim, mbe mani khumani ndi mbogar tigirga fhu. ¹⁰ Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, mani rimgi ne suaṅv mani khumani ganiv ndikndigirga. Mbe ndikndigip ṅgavir muuṅv, bigir vhuuin fhura wari won kivntogir niṅga. Ne khaṅ muuṅgi, mba Fhe Bakimen kamthooṅ gumani, mani zaa mbatigar kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga niṅgi.

¹¹ Mba ra phuni khegenen figeṅ phorgap vhiṅgim, Fhe Bakime taagiap biṅbiṅn mani ga niṅgim, mani taagia khavgia thigi. Mani taagia khavgia thigim, mba gumgi gu mbigi mani gangip guigira ririva mbatigar muuṅgirga. ¹² Mani khavgia thigap, guma kamthooṅ mbe mbararagim, ana Hevenan kav khiriv, manin kaav khaṅ mani ga nzuai, “Ṇko khaṅ ziv naanri.” Manin pana gumgi mani garav kim, mani vov, buiva vhen vergim, mba buip mani ndigap ndav, Hevenan ndagi. ¹³ Mani Hevenan ndavra thagim, khimkhiga baki guarara mbuim, mba ngu bakimen figa mueṅ za mbatigim, mba ṅgun khaṅ muuṅgia mbur ki, fari bavera fethigi figiveṅra mbur ki. Mba khimkhik muuṅgim, 7,000 gumgi gu mbigi vhiṅgi. Mba ki gumgi gu mbigi, mbe guigira ririva mbatiga muuṅgiap,

---

11:10 VB 12.12; 13.8; 16.10   11:11 Ese 37.5-14; VB 11.9   11:12 2 Kin 2.1; 2.5-7; 2.11; Ais 14.13; FG 1.9; VB 12.5   11:13 VB 6.12; 8.5; 14.7; 16.9; 16.18

mbe kha Hevenan ki Fhe Bakime zi ndi vun kuamkuagi.

¹⁴ Mba fharigi simtiga bakimera thigi simtiga bakime, ana higap vhizgim, tuga tivanenra kegip, mba fharigi simtigani thigi simtiga bakime, ana hirga.

Harathigi enser won mbariva bi.

¹⁵ Mba harathigi enser won mbariva bim, gu mbararagim, mba Hevenan ki gumgi gu mbigi khiriv kaav, khañ nzuai, “Nza Guma Bakime gum ana mba taagip won gumgi gu mbigi ndir zav suangiap farasarigi guma, mani ntigem za kha nuiana gari ngui vhirve gari guman pana ñkasñkani ki. Nza Guma Bakime, ana ngui vhirve gari guman pan kiv, ana zazera mbara muungip kirga.” ^C ¹⁶ Mba gumgir pani, mbe Fhe Bakime niman wari won mpirmpirigi ga piigi, mbe zam wari wo thivi phirgiap, wari won ñkoo ndi nuiana segap, Fhe Bakime rotu mbui. ¹⁷ Mbe ana rotu mbuav khañ nzuai,

“Guma Bakime, ndu Za ñkasñka Bakime Ki Fhe Bakime ma.

Ndu za kha bigi gari ñkasñka ki.

Ndu ntige khar ki, ndu vhira fhum guarara ki.

Ndu won ñkasñka bakime ndigap, ndu guigira ngui vhirve gari guman pan ki.

Maarj muungiap, nza ne nzuav ndun ndikndigap, ndu phorga nzuai.

¹⁸ Mba Fhe Bakime khotthigi fhuv gumgi gu mbigi, mbe guigira ndavi shigi.

11:14 VB 8.13; 9.12; 15.1 11:15 Kis 15.18; Sng 10.16; Ais 27.13; Dan 2.44; 7.14; 7.27; Oba 1.21; VB 10.7; 12.10; 19.6 ^C 11:15 Mbe Grikar kaman, “Mba guma, ana anan farasarigi, ana taagip ana gumgi gu mbigi ndirga,” mbe kha zin ana rigi, “Krais.” 11:16 VB 4.4; 4.10; 5.8; 19.4 11:17 VB 1.4; 1.8; 4.8; 15.3; 16.5; 19.6 11:18 Sng 2.1; 2.5; 46.6; 110.5; 115.13; Dan 7.9-10; Ro 2.5; VB 6.10; 10.7; 13.10; 18.6; 19.5; 20.11-13

Ndu ntige wo ndav shiri bakime ndi khivirga tuk, ana ntige higi.

Ntigem, mba vhezgi gumgi gu mbigi, mbe ndu nima thivgirim, ndu mbe muunggi tivi ga suanjv, mbe suanga tuk ma.

Ntige vhira, ndu vheza vhuun won jaara gumgi ndun kamthoonj gumgi, ndu mben niinga tuk ma.

Ndu mben niinjv, ndu vhira won rivi gumgi gu mbigir niinjv, mba zi ki gumgi gu mbigir niinjv, mba zi ki fhu gumgi gu mbigi, ndu vhira vhezar mben niinga.

Ndu kha nuiana farfagi gumgi, ndu ntigem, mben farfarga tuk ma.”

¹⁹ Mba gumgir pani suanjim, Fhe Bakime enseri, mbe Hevenan Fhe Bakime Phena thima fhirgi. Mbe ana fhirgiap, garim, Fhe Bakime Suanggi Kaman Vurej Ki Kovsik, ana phena vhen kirara ndarav ki. Mba buip vhekvhegap, fhura shikshiga ndogi, khikhii bakivi him, buip phirerim, khimkhik kha nuianan him, mbok ais fara muungiap nzi.

Satan Wo Ntirir Kov, Mbe Za Mbatigi.

12

Zon mbiga garav, kuruga bakime gangi.

¹ Gu mbaram gari harigi khesharigi bigenra kha buivar higi. Mba bigerj kharj muunggi. Gu mbiga mbe garim, ana shaa shari fara muungiap, ana sharigi. Gu kini garim, ana ana suani piin ki. Gu 12 thigi njkaa garim, nta khorshiga fara muungiap ana panan fegi. ² Mba ndavar ki mbik, mba ndavar ki tar ana mbuim, ana ana tir zav, ana zaa ndi.

Ana maan̄ muun̄giap, khiriv, nziii. ³ Gu wom garav, gu harigi khesharigi bigina mbe garim, ana buivar higi. Mba bigin̄ khan̄ muun̄gi. Gu kuruga hiva ruma garim, ana ki. Ana harathigi pani kim, phikthigi koo anan pana bavira ki. Anan panin harathigi ngui vhirve gari guman pan fi khorshigi fara muun̄gi khorshigi bisarrire, anan panin fegi. ⁴ Anan piinj̄ mbu buivar ki njkaa, ana za nta biav, za nta fov, nuiana sui. Mbe kha buivar ki njkaa, mbe nta shigap, phina phuni khegenen mbarigi fara muun̄gi. Ana phina mbe, ana za ana fuav, nuiana suegi.

Mba kuruk mba tara tir za mbui mbiga nima thigi. Ana khuej̄ nzuav mba mbigar rargi, ana mba tara tivara tharim, ana ana thuijirga. ⁵ Mba mbik̄ njguga ruagi. Mba tar, Fhe Bakime ana farasarigi. Ana aina mpiinsiga suirav, khan̄ tigip̄ njkasnjagip, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganiv, mben kora muun̄girga fhu. Mba mbik̄ mba njguga ruagira thagim, mbe vhemkora mba tara ndiga nda vov, Fhe Bakime niman ana wo ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga niman vugi. ⁶ Mba mbik̄, ana ra vov, gumgi ki fhuv̄ njanen vugi. Mba njanej̄ Fhe Bakime ana nzuav bevahegi njanen ki. Mbe mba njanen, mbe 42 kinin, mbe mban anan niinj̄v, ana ganinga.

⁷ Ana maan̄ kim, mbe ntigem Hevenan ntara bakime khavgi. Maiker won enserir kov, mbe mba kuruga bakime phorgip̄ shogirga. Mba kuruga bakime won enserir kov, mbe ntara njgarkav, mbe phorgi shogirga. ⁸ Mbe mba ntara kamarav, mbe mbevarga njkasnjka ki fhuvara. Maan̄ muun̄giap, mbe wom fhura mbe ganirim, mbe Hevenan kegirga tuk̄tigi fhuvara. ⁹ Maan̄ muun̄giap,

---

12:3 Dan 7.7; VB 13.1; 17.3; 17.9   12:4 Dan 8.10; VB 9.10; 17.8   12:5 Sng 2.9; Ais 7.14; 66.7; VB 2.27; 19.15   12:6 VB 11.2-3; 12.4   12:7 Dan 10.13; 10.21; 12.1; Zu 1.9; VB 20.2   12:8 Stt 3.1; 3.4; 3.14; Ru 10.18; 22.31; Zo 12.31; VB 9.1; 20.2-3

Fhe Bakimen enseri, mbe mba kuruga bakime, mbe ana fekhingi, ana zergi. Ana mba fhum ki kuruk ma. Mbe kha zin ana kaai, Satan. Ana bunin, “Za Kha Nuianan Ki Gumgi Gu Mbigi Ga Si Guma” ma. Ana za kha nuianan ki gumgi gu mbigi guiguigim, mbe tivi mbatigi ga mbui guma ma. Mbe ana fekhingi, ana kha nuianan zergi. Mben ana enseri, mbe vhira mbe fuasuum, mbe vhira kha nuianan zergi.

¹⁰ Gu mbararagim, guma kamthooŋ mbe Hevenan kav, khiriv kaav, khaŋ nzuai, “Nza Fhe Bakime ntigem taagia nza ndigi. Ana ŋkasŋka, ana ntigem za kirar higi. Ana ntigem nzan ŋgui vhirve gari guman pan ki. Ana taagip wo gumgi gu mbigi ndir zav kha guman farasarigi. Ana won zi bakime gum ŋkasŋka bakime ndi khivigi. Ne khaŋ muuŋgi, mba nza phorgip guigira Zisas kbothigi gumgi gu mbigi bunin mbe sav, mbe nzuav nzuai guma, ana Fhe Bakime niman, ana ra gu maan buni mbe sav, mbe nzuai. Ana ntigem Fhe Bakimen enseri ana fega niŋŋ khingi. ¹¹ Nza phorgap guigira Zisas kbothigi gumgi gu mbigi, mbe ntara mbuav, wari won pana guma kambarav, ana mbeviggi. Mbe Sipsiva ŋguga vizin gum mbe Fhe Bakime buna vhuueŋ bun nzuai, nen panan ana mbeviggi. Mben pana guma mbe shogim, mbe vhizi, mbe nen rivi fhu. Mbe nzerara kha nuianan kirga ndikndik havhargi fhuvara. Mbe guigira Zisas kbothigav, ana zin ŋgip, rimin zavra ki. ¹² Maan muuŋgiap, nde Hevenan ki ntiiri, nde zam ndikndigiri. Nde nuian gu mbasigar ki ntiiri, simtiga bakime nden hir za mbui. Satan ŋkon han zergi. Ana guigira ndav shigi. Ne khaŋ muuŋgi, ana vhira kaŋgi, ana kha nuianan kirga tuga tivanenra.”

¹³ Mba kuruk kaŋgim, mbe ana fega nuiana khingim,

ana mba tara tegi mbiga zitigir zav, ana ndi gari. ¹⁴ Mbe maan muungip banja bakime vhiganin mba mbiga sararim, ana gegap, wo nanen gumgi ki fhu nanen ngirga. Ana ngigip, mba kuruga thav, samra kirga. Ana mba nanen kirga, mbe tuituigip ana ganiv, mban ana niinv kirim, mpari mpuveni khegntirive figen phorgi vhezgirga. ¹⁵ Mba kuruk mbara won kamthoon mbi ndi mbai. Mba mbi, ana mbi bakime fara muungiap, mba mbiga zin vui. Mba kuruk khuen vuzvugi, mba mbi mba mbiga zin ngip, ana ndigi ngigirga. ¹⁶ Nuian mba mbigar kurkurigi. Nuian fhomsigerim, mba kuruk mbai mbi, anan veri. ¹⁷ Maan muungiap, mba kuruk, ana guigira mba mbiga nzuav ndav shigi. Ana maan muungiap vov, ana mba ki tari gu nzigi, ana mbe shogir za mbui. Mba gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime nzuai tivi zin vov, Zيسان buna vhuuen bun nzuav, ana zin vui. ¹⁸ Mba kuruk vov, mbasik taan thigav ki.

13

Ruanruangi siga phunini higi.

¹ Gu mbaram garav, gu ruanruangi siga mbe garim, ana mbasigar higi. Ana harathigi pani kav, ana phikthigi koor ana panan ki. Ana vhira ngui vhirve gari guman pan fi khorshiga fara muungi phikthigi khorshigi bisarire ana koor fegi. Ana panin buni mbari ki. Mba buni, nta mbarkirga bunin Fhe Bakime mbevav, ana nziii buni ma. ² Gu mba ntige gari ruanruangi sik, ana ruanruangi pusi bakime fara muungi. Mba sik, mbe kha zin ana rigi, repat. Ana nkari, bear nkari fara muungi. Ana kamthoon, raion kamthoon fara muungi. Mba kuruk won nkasnkar

---

12:14 Dan 7.25; 12.7; VB 12.6; 17.3   12:15 Ais 59.19   12:17 Stt 3.15;
1 Ko 2.1; 1 Zo 5.10; VB 11.7; 13.7; 14.12; 20.4   13:1 Dan 7.2-3; 7.7; VB 12.3;
17.3; 17.7-12   13:2 Dan 7.4-6; VB 12.4; 12.9; 16.10

mba ruanruangi siga niingi. Ana ana muungim, ana ara fara muungiap, ngui vhirve gari guman pan kim, ana nkasjka bakimen ana niingi. ³ Mbe fhum anan rimingen nzuav mbe ana pana mbe segim, ana za rimin za muungi. Mbe ana segi sum, ana kungim, ana taagia nzerigi. Kha gumgi gu mbigi, mbe ruanruangi siga gangiap, ngava mbatiga muungiap, ana zin vui. ⁴ Mba kuruga bakime won nkasjkar mba ruanruangi siga niingim, mba gumgi gu mbigi ne nzuav ana rotu mbuav, vhira mba ruanruangi siga rotu mbui. Mbe mani rotu mbuav kha nzuai, “The kha ruanruangi siga fara muungi? The ana shogirga tuktigi?”

⁵ Fhe Bakime fhura mba ruanruangi siga garim, ana kama bakime nzuav kaav, Fhe Bakime nziiv, ana mbevi buni nzuai. Ana 42 kinin mba tivar muunga, nkasjka kegirga. ⁶ Ana maan muungiap won kamthoon ntarav, Fhe Bakime nziii. Ana vhira buni mbatigir Fhe Bakime zi nzuav, ana vhira buni mbatigir ana ngu nzuav, vhira mba Hevenan ki enseri gu gumgi gu mbigi, ana vhira buni mbatigir mbe nzuai. ⁷ Fhe Bakime fhura ana garim, ana anan gumgi gu mbigi phorga shogap, mbe kambarav, mbe mbevig. Ana mbe mbevav, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganinga nkasjka ndigi. Ana za kha nuianan ki fhavi ganiv, za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi ganiv, za kha nuianan ki kaa, za kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi, ana za mbe ganinga. ⁸ Fhum guarara Fhe Bakime zumgum kha nuiana muungi, Fhe Bakime wo gumgi gu mbigir zilir mba zazera mbara muungip ki gava khergi. Mba gumgi gu mbigi, mbe ziri mba zazera mbara

---

13:3 VB 13.12-14; 17.8   13:4 VB 18.18   13:5 VB 11.2; 12.6   13:5 Dan 7.8; 7.25; 11.36   13:6 VB 12.12   13:7 Dan 7.21; VB 11.7; 11.18; 12.17; 17.15
13:8 Kis 32.32; Sng 69.28; Dan 12.1; Fi 4.3; VB 3.5; 5.6; 17.8; 20.12-15; 21.27

muungip ki gavar ki fhuv, mbe mba ruanruangi siga rotur muunga. Mba gap, ana Sipsiva Njugar gap ma. Mbe fhum mba Sipsiva Njuga shogim, ana rimgi.

⁹ Guma khuarani ki, ana tuituigip kha buni mbararari.

¹⁰ Fhe Bakime binan kir sanv guma the farasararga mba guma binan kirga. Ana maanj muungip ntari ga mbui kozan shogirim, rimin zav farasarigi guma, mbe ntari ga mbui kozan ana shogirim, ana rimgirga. Mba khesharigi tivi nden hirim, nde guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, nde khañ thigip havhargip, ana kothigi ndikndiga suirav havhargiri.

¹¹ Gu mba buni mbararav, mbaram garim, harigi ruanruangi siga mbe nuiana vhen kegap, higap, ndai. Ana panangen koma phunini ki. Mba komani sipsiva njuga komani fara muungi. Ana nzuai buni, kuruga bakime nzuai kamthooñ fara muungi. ¹² Mba zungum higi ruanruangi sik, ana mba fharigi ruanruangi siga han kav, ana mba fharigi ruanruangi siga han, za ana njasnjagi ndigi. Ana kav, ana za kha nuian gum anan ki gumgi gu mbigi, ana mbe garav mbe mbuim, mbe za mba fharigi ruanruangi siga rotu mbui. Mba ruanruangi sigar pana mbe, ana fhum sumameej shiav, ana za rimin za muungiap, ana sumameej kumgi. ¹³ Mba zungum higi ruanruangi sik, ana mirikori bakivi ga mbui. Ana mbui mirikor mbe khañ muungi. Ana za mba gumgi gu mbigi rimgi niman, ana vhava mbuim, vhav Hevenan kegap, nuianan zeri. ¹⁴ Fhe Bakime fhura ana garim, ana mba fharigi ruanruangi siga niman mbarkirga mirikori ga mbui. Ana mba tiva mbuav, ana ne nzuav guigira kha nuianan ki gumgi gu mbigi guiguigi. Ana khañ mba gumgi

---

13:10 Ais 33.1; Jer 15.2; 43.11; Mt 26.52; VB 14.12   13:11 VB 11.7   13:13
Lo 13.1-3; 1 Kin 18.24-39; 2 Kin 1.10-12; Mt 24.24; 2 Te 2.9   13:14 Lo 13.1;
13.4; 2 Te 2.9-10; VB 12.9; 19.20

Vhagi Buni 13:15 45 Vhagi Buni 13:18

gu mbigi ga nzuai, “Nde kha ruanruangi siga tuma kargip, ana zi ndi vun kuamkuari. Mba ruanruangi sik, mbe fhum ntari ga mbui kozar ana shogim, ana rimgi fhuvara. Ana mbara muungiap khar ki.” ¹⁵ Fhe Bakime vhira fhura ana garim, ana biijbiin mba ruanruangi siga tuma kargi bigina niingim, ana buni nzuai. Maanj muungiap, mba ruanruangi siga tuma kargi bigina rotur muunj thagi gumgi gu mbigi, mbe mba kargi bigina tum ana suanjrim, mbe mbe shogirim, mbe vhezirga njkasjka ki.

¹⁶ Mba zumgum higi ruanruangi sik khar tiga nzuaim, mbe anan tum o, zi za mba gumgi gu mbigir njvkirir o, mben guva farve ga rigi. Mba guma gu mbiga the thagi fhuvara. Mbe fhura ki gumgi gu mbigi o, mbe ziri bakivi ki gumgi gu mbigi, o, mbe njkia vhirve ki gumgi gu mbigi o, mbe bigi sosuagi gumgi gu mbigi o, mbe bikbiigi gumgi gu mbigi o, mbe fhura jaara khina mbui gumgi gu mbigi, mbe za anan tum o zi mben njvkiri o mben guva fari kirga. ¹⁷ Guma o mbik mba ruanruangi siga zi ki fhu o, ana tum ki fhu, ana harigi gumgi han mbe bigi ga vhezgirga tuktigi fhuvara. Mbe vhira harigi gumgi, mben han, mbe bigi ga vhezgirga tuktigi fhuvara. ¹⁸ Guma ndikndigi vhuuij kiv, ana kha bigi niingje kangirga. Bigi vhirve kangi guma, ana tuituigip kha ruanruangi sigar tum niingje kangirga. Mba tum, ana guma mben tum ma. Mba guman tum khare,

---

13:15 Dan 3.4-6; VB 16.2; 19.20; 20.4   13:16 VB 14.9; 19.20; 20.4   13:17
VB 14.9-11; 15.2; 16.2; 19.20; 20.4   13:18 VB 15.2; 17.9; 21.17

666. a

14

Mba Sipsiva Ŋgugar gumgi gu mbigi, mbe ŋgavar kama mbui.

¹ Gu mbaram garav, gu Sipsiva Ŋguga garim, ana Saion Mbikshima thigim, 144,000 gumgi gu mbigi ana phorga thivgi. Mba Sipsiva Ŋguga zi gum ana Ndia zi, mba zini Fhe Bakime nduara fhum mba zinin mbe ŋivkiri khergi.

² Gu mbe garav, gu khikhima vhuuŋ mbararagim, ana Hevenan kegap hi. Gu mba khikhim mbararagim, ana mbi fombai khikhim bakime fara muuŋgiap, ana vhira buip phireri khikhim bakime fara muuŋgi. Gu mba khikhim mbararagim, ana musiga fara muuŋgi. Ana mbe gitagi shogim, ana khikhima vhuuŋ hi fara muuŋgi. ³ Mba gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga nima thivgiap, vhira mba ŋamki fethigi bigi nima thivgiap, mba gumgir pani niman thivgiap, ŋgava kama mbe mbui. Mba 144,000 gumgi gu mbigi, Fhe Bakime kha nuianan ki gumgi gu mbigi rigar mbera

---

a 13:18 Mbe fhum Hibruin gu Grikin kaman kherav, mbe mba tugen rui ziri ki fhu. Mbe mba kheri ŋkeri bevbevira nta mben rui ziri ma. Mbe a khergi ana mben fharigi namba ma. Namba b ana mban namba 2 ma. Mbe mbara mbuav vui. Maan muuŋgiap, ndu guma the zi khergira, ndu mba zi ganiv, ana Pitari ra ganiv, nta ruemiv, mbe mba nzuai namba ndigira. Mba bigi kaŋgi gumgi, mbe kha namba 666, mba mbarkira ndikndigir ana mbui. Mbe bigi kaŋgi gumgi vhirve, mbe kha ndikndigia mbui. Zon Sisar Nero ga suan za mbui. Ana fhum Rom gangi ŋgui vhirve gari guman pan kegi. Ana kav, ana tiva mbatigar guigira Zisas khotthigi gumgi ga muuŋgi.

14:1 Ese 9.4; VB 3.12; 5.6; 7.3-4; 13.16 14:2 Ese 1.24; 43.2; VB 1.15; 5.8; 19.6 14:3 Sng 149.1; Ais 42.10; VB 5.9; 7.4; 15.3

vhezgi. Maan muunjiap, mbe nduarira mba ngava kanj-girga. ⁴ Mba gumgi, mbe ruarir gumgi gu mbigi wari kiii tivi ga mbuav, mbe vhira harigi tivi mbatigi ga muunji fhuvara. Mbe guigira Fhe Bakime niman ngaravra ki. Mbe guigira Fhe Bakime niman ngarigi. Mbe mba Sipsiva Nguk vui nani, mba gumgi gu mbigi mbe za ana phorga mba njanin vui. Fhe Bakime mba gumgi gu mbigi, ana mbe vhezgim, mbe mba gumgi gu mbigi kharav, fharigi gumgi gu mbigi ma. Mbe ana gumgi gu mbigi kiv, vhira mba Sipsiva Ngugar gumgi gu mbigi kirga, mbe mba minan fharigi mban baari fara muunji, mbe nta ndigap, fharav Fhe Bakime ndiii.^a ⁵ Mbe guiguigi buna thuej suangi fhu. Zakira fhuvara! Mbe bigin thuej nzuav simtik ki fhuvara.

Fhe Bakime enser phuni khegene, ana buna vhuuej bun nzuai.

⁶ Gu mbaram harigi enser mbe garim, ana gegap, vhu guarara rigira kha buiva shaara khangia vui. Ana zazera mbara muunjiap ki buna vhuuej ki. Ana mba buna vhuuej bun kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga nzuai. Ana mba buna vhuuej bun za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga nzuav, za kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi ga nzuav, vhira za kha nuianan ki fhavi ga nzuav, za kha nuianan ki kaa ga nzuav, za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi ga nzuai. ⁷ Ana khiriv kaav, khanj nzuai, “Fhe Bakime za kha nuianan ki gumgi gu mbigi muunji tivi

---

14:4 2 Ko 11.2; Ef 5.27; Ze 1.18; VB 3.4; 5.9   ^a 14:4 Mbe Grikar kaman khanj nzuai, mbe mbigi riga kuigi fhuvara. Mbe bigi kanji gumgi vhirve, mbe kha ndikndiga mbui. Ana tuituigiap Fhe Bakime vuzvugi tivi zin vugi gumgi gu mbigi vhunama sav suangi. Mba gumgi gu mbigi, mbe mbarkirga tivi mbatigi ga muunji fhuvara.   14:5 Sng 32.2; Sef 3.13; Ef 5.27   14:6 Ef 3.9-11; VB 8.13; 13.7   14:7 Neh 9.6; Sng 124.8; FG 17.24; VB 10.6; 15.4

mbatigi ga suarjv mbe suanga tuk hīgi. Maarj muunjiap, nde ana riviv, ana zi ndiv, vun kuamkuari. Nde kha Heven gu nuiana mbuav, mbasiga mbuav, kha nuianan ki mimiri ga muunji Fhe Bakime, nde anan rotur muunjri.”

⁸ Gu garim, harigi enser mba fharigi enser zin zi. Mba fharigi enser zin zi enser, ana kharj nzuai, “Babiron ngu bakime za mbatigi. Aharj, ana mbatigi! Kha ngu bakime Babiron, ana za kha gumgi gu mbigi ga muunjim, mbe kharj tiga havhargiap, anan tivi mbatigi zin vui. Mbe ana ruarir mbigi gu gumgi wari kiiv, wari ndi tivi mbatigi zin vui. Ana waina havharar mbe ndiiv, mbe ana pi fara muunji.” b

⁹⁻¹⁰ Gu garavra kim, harigi enser mbe mba fharigi enserni zin zi. Mba mani zin zi enser khiriv, kaav, kharj nzuai, “Maarj muunjiap, guma gu mbiga the kha ruarjruangi siga rotur muunjv, ana tuma kargi bigina rotur muunga, anan tum ana njvkarir kirga o, anan farver kirga, mba khesharigi guma o mbik, ana guigira Fhe Bakimen ndav shiri bakime ki wainan mbegirga. Fhe Bakime mba wain, ana mbin, ana tin tigirga fhu. Zakira Fhuvara! Ana

---

14:8 Ais 21.9; Jer 51.8; VB 17.2; 18.2-3; 18.21; 19.2   b 14:8 Zon kha gava khergi tugen, Babiron ngu bakime, ana fhum mbatigiap ki. Maarj muunjiap, bigi kanji gumgi vhirve kha ndikndiga mbui. Ana Babiron guara nzuai fhuvara. Mbe kha ndikndiga mbui, ana mbe Babironi fhum muunji tivi mbatigi, ana nta nzuav, mba harigi fhainj ngu mbatigi, ana tivi mbatigi ga mbuav, kir Fhe Bakime segi. Ana mba ngu bakime vhunama si. Mbe mbari kha ndikndiga mbui, ana Rom fhain ki ngui bakivi ga nzuai. Ndu 1 Pita 5.13 ki buni gani. Mbe mbari kha ndikndiga mbui. Kha zi Babiron, ana mba za panan Krais gum ana sios ga kegi gumgi gu mbigi ga nzuai kamej ma.   14:9-10 VB 13.12-17   14:9-10 Stt 19.24; Sng 11.6; 75.8; Ais 51.17; Jer 25.15; Ese 38.22; VB 15.7; 16.19; 18.6; 19.20; 20.10; 21.8

guigira won ndav shiri bakime siv, mba thama suarga. Ana mba mbe muun̄gi tivi mbatigi ngarkar san̄v maan̄ muun̄girga, mba gumgi gu mbigi ana mbegirga. Mba Fhe Bakime enseri gum mba Sipsiva Nguga niman, mba gumgi gu mbigi, mbe sarfa kiman vhavar, mbe zaa mbatiga guarara ndirga. ¹¹ Mba vhava thuur zaar mben niin̄v, vun mbar naan̄v, zazera mbara muun̄gip kirga. Mba gumgi gu mbigi, mbe mba ruan̄ruan̄gi sik gum mbe ana tuma kargi bigin, mbe mani rotu mbui. Mbe vhira ana zin tuma ndigi. Mbe ra gu maan̄ vhuksuegirga tuktigi fhuvara.”

¹² Mba khesharigi tivi khuen nza khivi, nza guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, nza thigi havhargip kiri. Nza mba gumgi gu mbigi, nza Fhe Bakimen tivi zin vov, nza guigira Zisas kothigi ndikndik, nza ana suirigi.

¹³ Gu mbaram guma mbe kamthoon̄ mbararagim, ana Hevenan kav kaav, khan̄ nzuai, “Nde khan̄ muun̄gip kha buni khergiri, ‘Ntige gum zumgum mba guigira Guma Bakime kothigap vhezgi gumgi gu mbigi, mbe zazera mbara muun̄gip, ndikndigiri.’ ” Fhe Bakimen Njina Njaar vhira ne nzuai, “Mbe guigira ndikndigiri. Ne khan̄ muun̄gi, mbe mba mbui njaara mbatik, mbe ana thav, mbe vhuksuri. Mbe fhura ngirga fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe mba muun̄gi tivir vhuun̄, nta vhira mbe phorgip ngirga.”

Kha nuianan ki mba tegim, ntan ndirga tuk ma.

¹⁴ Gu mbaram garav, gu buiva hura mbige garim, kha nuianan ki gumgi nza fara muun̄gi guma mbe ninge perigi. Ana gorar muun̄gi ngui vhirve gari guman pana khorshigar fagi. Ana farver ana guigira birgi kos suirigi.

¹⁵ Gu garavra kim, harigi enser mbe, ana Fhe Bakime

14:11 Ais 34.10; VB 13.12-17; 19.3   14:12 VB 12.17; 13.10   14:13 1 Ko 15.23; 15.58; 1 Te 4.16; 2 Te 1.7; Hi 4.10; VB 20.6   14:14 Ese 1.26; Dan 7.13; VB 6.2   C 14:14 Ndu Dan 7.13 ganiri.   14:15 Jer 51.33; Jol 3.13; VB 14.18; 16.17

Vhagi Buni 14:16 50 Vhagi Buni 14:20

Phena vhen kegap, kirar higi. Ana higap, khirip, mba buiva hura perigi guman kaav, khañ nzuai, “Ndu won kos ndigi ngip, won mba gori. Kha nuianan ki mba za givigi. Maañ muungiap, ntigem mba mba gorirga tuk ma.”¹⁶ Ana maañ nzuaim, mba buiva hurige perigi guma, ana won kos suirav, ngiav, verav, nuianan mba givigi mba, ana nta gori.

¹⁷ Gu mbaram garav, harigi enser mbe, ana Hevenan Fhe Bakime Phena vhen kegap, kirar hi. Ana vhira birtik mbatiga muungi kos, ana ana suirigi. ¹⁸ Gu mbaram garav, harigi enser mbe, ana Fhe Bakime nzuav ofari mbui artar han kega zi. Mba enser, ana vhava gari ñaar ki. Ana khirip, mba guigira birgi kos suirigi enser kaav, khañ ana nzuai, “Kha nuianan ki wain vhigi za givigi, ndu maañ muungiap mba won kos birtiga ndigip, kha nuianan ki wain vhigi goriv, nta ndi phogar vho.”¹⁹ Ana ne nzuaim, mba enser won kos ndigap, ngiav, vergap mbu nuianan wain vhigi gorav, nta ndi phoga vhui. Ana nta ndi phoga vhov, nta fov, mba wain vhigi thiphogap, nta nduui kiman muungi tenk bakime vhee sui. Mbe nta thiphogip, nta numin zav, maañ nta mbui. Mba tiv, mbe guigira Fhe Bakimen ndav shiri panpana vhui tiv ma. ²⁰ Mbe mba ñgu bakime kirar, mba tenk, mbe anan mba wain vhigi, mbe nta thiphogap, nta mbikmbigim, vizin mba tenkan ka hav, mpi fara muungi, za mba nuiana kharav, ana vov 300 kiromitar vugi. Ntan vizin vhuungia nda vov, guma

---

14:18 Jol 3.13; VB 16.8
13.12; VB 11.8; 19.14-15

14:19 VB 19.15

14:20 Ais 63.3; Kra 1.15; Hi

pana shiinj kharigi fara muunji. ^d

15

Harathigi enseri, mbe harathigi bigi mbatigi guarira suigi.

¹ Gu mbaram garav, gu harigi khesharigi bigina guarara garim, ana Hevenan higim, gu guigira ngava mbatiga muunji. Gu garav, harathigi enseri garim, mbe kha nuianan ki gumgi gu mbigir farfarga harathigi bigi mbatigi guarira, mbe nta suigi. Mba bigi mbatigi, nta za vhezgira, wom harigi bigina mbatik the higirga fhu. Mba harathigi bigi mbatigi hegip, guigira Fhe Bakime ndav shiri vhezgira.

² Gu mbaram garav, gu mbasiga mbe garim, ana gras gu vhava fara muunji. Gu vhira garim, mba ntara mbuav, mba ruanruanji siga phorga shogav, ana mbevav, vhira ana tuma kargi bigina mbevav, vhira ana tum gu zi mbevi gumgi gu mbigi, mbe mba grasa fara muunji mbasiga taan thivgia ki. Mbe thivgiap, Fhe Bakime mbe niinji gitagi suigiap, thivgiap ki. ^a ³ Mbe kav, Fhe

^d 14:20 Bigi kanji gumgi vhirve kha ndikndiga mbui. Mba ngu bakime, ana Zerusalem ma. Mbe Grikar kaman mbe “1,600 stadia” khergi. Nza ntige wari wo nzuai thiinj mbugum, nza khañ nzuai, 300 kiromita. Nza vhira tuituigiap kanji fhuvara. Zon, ana guigira 300 kiromita nzuai o, ana mba 1,600 ana harigi bigeñ ga nzuav ne khergi. Nza kanji fhuvara. 15:1 Wkp 26.21; VB 12.1-3; 14.10;

15.6-7; 21.9 15:2 VB 4.6; 5.8; 13.15-17; 14.2; 21.18 ^a 15:2 Kha saptan buni vhirve, nta Moses nengegi buni fara muunji. Moses Idzivin farfar zav bigi mbatigi ga mbuim, nta hegi. Mba Isrerinj, mbe Idzip thav, vov, mbasik sharav, muen higap, mbe mbasik taanra thivgiap kav, Moses Isrerin kov, mbe Fhe Bakimen ngava mbui. Ndu Taagia Ndigi o, Kisim Bek 15 ganiri. 15:3 Kis 15.1; Lo 31.30; Sng 92.5; 111.2; 139.14; 145.17; VB 11.17; 14.3; 16.7

Bakimen ŋaara guma Moses gum Sipsiva Ŋguk muunġi ŋgava mbui. Mba ŋgav khaŋ muunġi,

“Guma Bakime, ndu Za Ŋkasŋka Ki Fhe Bakime ma.
 Ndu mbarkirga ŋaari nta ŋkasŋka ki.
 Ndu guigira ŋaari bakivi, ndu nta mbui.
 Nza mba ŋaari garav, nza guigira ŋgava mbatiga mbui.
 Ndu za kha nuianan ki ŋgui bakivir ki gumgi gu mbigi gari,
 ŋgui vhirve gari guman pan ma.
 Ndu mbui tivi, nta za nzerigi.

⁴ Guma Bakime, ndu nduara, ndu za ŋgaravra ki.
 Maan muunġiap, kha gumgi gu mbigi, mbe za ndun riviri.
 Mbe ndun riviv, ndu zi ndiv vun kuamkuari.
 Kha nuianan ki gumgi gu mbigi za ziv, ndun rotur muunġi.
 Ne khaŋ muunġi, ndun tivir vhuuŋ za kirar higi.”

⁵ Kha bigi higim, gu nta zi mbugum Fhe Bakime Sher Phena garim, mba Guigi Guarara Ŋgarigi Rum, ana fhogi. Mba Fhe Bakime Sher Phen, ana guigira buni guari ndi hiaŋ tigi. ⁶ Gu garav, gu harathigi enseri garim, mbe guigira kha nuianan ki gumgi gu mbigir farfarga, harathigi bigi mbatigi guarira suigiap, Fhe Bakime Sher Phenan kegap kirar hi. Mbe rinenan muunġi shagi vhuuŋ guarira, nta guigira ŋgara garav, guigira vhekvhegi, mbe nta shargi. Mbe nta shargiap, mbe gorar muunġi reri mparavi bakivi rigi, nta mbe fheenphugi vhagi. ⁷ Mba fethigi ŋamki bigina, mbe harathigi gorar muunġi thuuri, ana nta ndiga zav, mba harathigi enseri ga ndiii. Mba thuuri zazera mbara muunġiap ki Fhe Bakimen ndav shiri bakiv guar mba thuurir ki. ⁸ Fhe Bakimen vhava ŋaarar

---

15:4 Sng 86.9; Ais 66.23; Jer 10.7   15:5 Kis 38.21   15:6 VB 15.1   15:7
 2 Te 1.9; VB 4.6; 4.9; 10.6; 14.10   15:8 Kis 40.34; 1 Kin 8.10-11; 2 Sto 5.13-14;
 Ais 6.4; Ese 44.4; 2 Te 1.9

thuur, ana ḡkasḡka Guigi Guarara ḡgarigi Ruman givav ki. Guma the ana phenan vhen ḡgirgirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe mba harathigi enseri, mba harathigi bigi mbatigir, mbe ntan ḡgarigi thugirim, mbe za mba Fhe Bakime Phenana vhen ḡgirirga.

16

Mbe mba harathigi thuuri, nta Fhe Bakimen ndav shiri bakime ki, mbe mba ndav shiri bakime sia sui.

¹ Gu mbara mbararagim, guma mbe kamthooḡ Fhe Bakime Phenana vhen ka nzuai. Ana nzuav khiriv, mba harathigi enserir kaav, khaḡ nzuai, “Nde mba harathigi thuuri Fhe Bakimen ndav shiri bakime ntan ki, nde nta siv, kha nuiana suri.”

² Ana maan nzuaim, mba fharigi enser vov, won thuun siav, nuiana suagi. Ana ana sia suagim, nzuur meeir, nta mba ruanruanḡi sigar tum kav, vaira anan tuma kargi bigina rotu mbui gumgi gum mbigir hegap shim, mbe ntan zaagi ndi.

³ Mba fharigi enser thigi enser won thuun siav mbasiga suagi. Ana ana siav, mbasiga suagim, mbasik mbi gangan guma rimgim, ana vizin gimgi fara muunḡi. Mbasik mba khesharav vizina gegi. Mba mbasigar ḡamki bigi, nta za vhizgi.

⁴ Mba fharigi enserni thigi enser, ana won thuun siav, phara bakivi ga suav, phara ntogi ga suav, vaira mimir kav hi mbogi phara suagi. Mba phara gu mbogi phara za vizina gegi. ⁵ Gu mbararagim, mba phara gari enser khaḡ nzuai,

“Fhe Bakime, ndu ntige khar ki, ndu fhum guarara ki.

16:1 Sng 69.24; Ais 66.6; Jer 10.25; Ese 22.31; Sef 3.8; VB 14.10; 15.1; 15.7; 16.17   16:2 Kis 9.10; Lo 28.35; VB 8.7; 13.12-17   16:3 Kis 7.17-21; VB 8.8-9   16:4 Kis 7.17-21; Sng 78.44; VB 8.10   16:5 Sng 119.137; VB 1.4; 1.8; 11.17; 15.3

Ndun tivi, nta guigira nzerav, guigira ngarigi.

Ndu kha gumgi gu mbigi ndu mben tivi, ndu za nta gangiap, ndu mben hirga bigi mbatigi, ndu nta nzuaim, nta mben hi.

Ndu nzuai buni, nta guigira za nzerigi.

⁶ Mba gumgi gu mbigi, mbe ndun kamthoon gumgi, mbe mbe shogim, mbe vhezgim, mbe vhira ndun gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi.

Mbe mbe shogim, mbe vizi sia suegi.

Maan muungiap, ndu vizinan mba gumgi gu mbigi mbatigir niingim, mbe anan mbiri.

Ne guigira, mbe muungi tivi mbatigi ngarkarav nzerara maan mbe mbui.”

⁷ Gu wom mbararagim, mba ndiga vhuun hi ruina mpooi artarar guma mbe kamthoon khaan nzuai,

“Guma Bakime, ndu Guigira Nkasnka Ki Fhe Bakime ma.

Ndu kha nuianan ki gumgi gu mbigi mbui tivi ga nzuav mbe nzuai guma ma.

Khuen vhira, ndu guigi guara, ndun tivi garav, mbe nzuav nzuai buni, nta guigi guarara, nta vhira za nzerigi.”

⁸ Mba fethigi enser, ana wo thuun siav ra suagim, Fhe Bakime fhura ra garim, ana shiri guigira shigap, mba gumgi gu mbigi, ana guigira mbe tui. ⁹ Mba ran vhava bakime, ana guigira shiri mbatiga muungiap, guigira tu mbatigar mba gumgi gu mbigi ga mbui. Mbe Fhe Bakime zi zitav, ana nziiv, buni mbatigir ana nzuai. Mba Fhe

---

16:6 Sng 79.3; Ais 49.26; Mt 23.34-35; VB 11.18; 13.15; 18.20 16:7 Sng 19.9; VB 13.10; 15.3; 16.14; 19.2 16:8 VB 8.12; 14.18 16:9 Dan 5.22-23; VB 9.20-21; 11.13; 14.7; 16.21

Bakime, ana mben hi bigi mbatigi gari nkasnka ki. Ana maan mbe mbuim, mbe ndavi domdorav ana zi ndi vun kuamkuagi fhu. ¹⁰ Mba meenthigi enser, ana won thuan siav, mba ruanruangi sigar ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga suagi. Ana ana sia suagim, gingin bakime mba ruanruangi sigar nkasnkar piin ki ngun ki gumgi gu mbigi vharigi. Mbe guigira zaa mbatiga guarara ndi. Mbe maan mbuav, mbe wari won zeri ga biav, nta gori. ¹¹ Mbe mba ndi zaagi ga ndikndigap, mbe vhira mbe fhavir ki nzuu, mbe nta ndikndigap, mbe Hevenan ki Fhe Bakime, mbe ana nziiv, buni mbatigir ana nzuai.

¹² Mba mporathigi enser won thuan siav, Ufretis mbi bakime suagi. Ana ana siav, ana suagim, mba mbi za mbaagiap, shaa rigi. Ana shaa rigap, mbu ra ndai fhain ki ngui vhirve gari gumgir pani ga nzuav tuav ga muungi. ¹³ Gu mbara garav, gu njina mbatiga phuni khegene garim, nta khivi gangana mbuav hegi. Nta hegap, mbevi mba kuruga bakime kamthoon kim, mbevi mba ruanruangi siga kamthoon kim, mbevi mba Fhe Bakimen kamthoon guman wo shikshigip fhura gumgi gu mbigi guiguigi guman kamthoon ki. ^a ¹⁴ Mba njinigi mbatigi guarira, nta mbarkirga mirikori ga mbuav, za kha ngui bakivir za kha nuianan mba ngui vhirve gari gumgir panin haa ruav, mbe mbui. Mbe mben muunrim, mbe wari won ntari ga mbui giitivi fukfugip, mbe bevahirga, mbe ntara khavirga.

16:10 Kis 10.21-22; Ais 8.22; VB 9.2; 9.20-21; 11.10; 13.2; 16.21 16:12
 Ais 11.15; 41.2; 41.25; Jer 50.38; VB 9.14 16:13 1 Zo 4.1-3; VB 12.3; 12.9;
 19.20; 20.10 ^a 16:13 Mba bigi guiguigi kamthoon guma, ana mba fharigi
 ruanruangi sigira thigi ruanruangi sik ma. Ana mba fharigi
 ruanruangi sigar kamthoon guma ma. Ana mba fharigi
 ruanruangi sigar tuma kargi bigina rotur muun zav mba
 gumgi gu mbigi ga suangi. Ndu Vhagi Buni 13.11 kegip,
 gani ngip, 16 thigiri. 16:14 2 Te 2.9; 1 T 4.1; Ze 3.15; VB 16.7; 17.14;
 19.6; 19.15; 19.19-20

Mbe za kha njaknjakagi ki Fhe Bakime, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi muungji tivi gangiap, mbe suanga tuga bakimen, mbe ana phorgi shogirga.

¹⁵ Guma Bakime khar nzuai, “Nde mbarara! Gu vhemkora kiii guma kimin za zi farar muungip nden higirga. Maarj muungiap, guma ana kui fhu, ana wo shagi ndi won hara suegap ki ana ndikndigiri. Ne kharj muungji, ana fhura mbugumra ngigirim, kha gumgi gu mbigi ana fhava ndera gangirga, ana nen mberirga tukitigi fhuvara.”^b

¹⁶ Mba njiningi mbatigi mba ngui vhirve gari gumgir panin kov zav, mba njanen zegap, mbe wari fugi. Mbe mba wari fugi njanej, mbe Hibruij kaman kha zitir mba njanej ga mbui, Armagedon. ^c

¹⁷ Mba harathigi enser wo thuuj siav, buiva suagi. Ana ana sia suagim, Hevenan Fhe Bakime Phenan ngui vhirve gari guman pana pigi mpirpirigar guma kamthooj mbe khiriv kaav kharj nzuai, “Mba bigi vhezgi.” ¹⁸ Ana maarj nzuaim, mba buip vhekvhegap, fhura shikshiga ndogi, khikhii bakivi him, buip phirerim, khimkhik bakime kha

^{16:15} Mt 24.43-44; Ru 12.39-40; 2 Ko 5.3; 1 Te 5.2; 2 Pi 3.10; VB 3.3; 3.18

^b ^{16:15} Mba ves 15 ki kamej, ne Zisas Kraiss nduara suangi kamej ma.

^{16:16} Het 5.19; Sek 12.11; VB 19.19 ^c ^{16:16} Kha zi Armagedon, ana kharj muungji, “Megido Mbikshim ma.” Fhum Isrerir pana gumgi, mbe phorga shogap, mbe ngui vhirve gari guman pan Zosaia mbe Megido ngu bakime han ana shogim ana ringi. Ndu 2 King 23.29 kegip gani ngip 30 thigiri. Ndu vhira 2 Stori 35.20 kegip gani ngip 24 thigiri. Maarj muungiap, bigi kangji gumgi mbari kha ndikndiga mbui. Kha zi ana guigira Megido nzuai fhuvara. Mbe kha ndikndiga mbui. Ana bigin muenj vhunama sav Megido ngu vhunama dagi. Mba ntari ga mbui giitivi, mbe mba ngun ngip, mba za mbatigip za fhiri regirga. ^{16:17} VB

^{16.1} ^{16:18} Dan 12.1; VB 4.5; 8.5; 11.13; 11.19

nuianan mbui. Mba khimkhik, ana guigira kivgi. Fhe Bakime fhara guarara kha nuiana muungi tugen kegap zav ntige khar ki tugen ki, gumgi gu mbigi, mbe maan muungi khimkhiga the garim, ana muungi fhuvara. ¹⁹ Mba khimkhik mbuim, Babiron ngu bakime rigira shigeregap, figa mpuani khegene ga gegi. Kha nuianan ki ngu bakivi za mbatigi. Fhe Bakime mba Babiron ngu bakime muungi tivi ga ndirgap, ana Babiron ngu bakime muungim, ana won wain mbi thama pi. Mba wain mbin tham, ana guigira Fhe Bakimen ndav shiri baki guar ma. ²⁰ Mba khimkhik mbuim, mba rigikirivige, nta za mbar vegi. Mbikshii, nta vhira wom ki fhu. ²¹ Ais bakime mbok fara muungiap zeri. Mba aisan simtik 50 kirogram fara muungi. Mba ais zerav mba gumgi gu mbigi, ana guigira mben farfagi. Maan muungiap, mbe mba ais mben farfagi ne nzuav, Fhe Bakime nziii buni mbatigir Fhe Bakime suangi.

17

Ruarir gumgi gu mbigi wari kiii tiva mbui mbiga bakime vheza mbatiga ndi.

¹ Mba harathigi enseri harathigi thuuri suigi, mben rigar enser mbe, ana zerav khar na nzuai, “Ndu zi. Mba ruarir gumgi kiiiv, mbe ndi mbik, ana ngu baki mbe ma. Mba ngu bakime, ana phara vhirve gaar ki. Ana won vheza mbatiga ndirga. Gu ana ndirga vhezar ndu khivirga. ² Kha nuianan ngu vhirve gari gumgir pani, mbe kha mbiga phorgap, ruarir mbigi gu gumgi wari kiiiv, wari ndi tivir vhirve ga muungi. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi,

---

16:19 Ais 51.17; Jer 25.15-16; VB 14.8-10; 17.18; 18.5   16:20 VB 6.14
 16:21 Kis 9.23-24; VB 11.19; 16.9-11   17:1 Jer 51.12-13; VB 16.19; 17.15;
 18.16; 21.9   17:2 Ais 23.17; Jer 51.7; VB 14.8; 18.3

mbe za mba tiva muunjiap, mbe kivgiap, wain mbegi fara muunjiap, guigira njanjangi fara muunji.”^a

³ Mba enser maan na nzuaim, Fhe Bakime Njina Njaar na rugim, gu garim, mba enser nan kov, gumgi ki fhuv njanen vugi. Ana nan kov, mba njanen vugim, gu garim, mbiga mbe ruanruangi sigar hiva mbe ti perav ki. Mba ruanruangi sik ziri vhirve guarira ana kharigar ki. Mba ziri, nta mbarkirga buni, mbe Fhe Bakime nziiv, mbe ana nzuai buni mbatigi ma. Mba ruanruangi sik, ana harathigi pani kav, phikthigi koo anan pana mben ki. ⁴ Mba mbik, ana hiv, gu nkariinj ki shaa sharigi. Ana vhira mbarkirga siin vhuun mbe gorar nta muunji, ana ntan wo siinjgi. Mbe vhira nkiaa vhuuin muunji siinj ana nta nziiv, vhira guigira vhez vun ndagi karigi, nta zi peer, ana vhira nta siinjgi. Ana nta siinjgiap, gorar muunji mbi pi thama suirigi. Ana mba suirigi thama vhen, mbarkirga tivi mbatigi, nta guigira Fhe Bakime niman khurigi, nta ana vhen ki. Mba tivi gum mba mbigar tivi, ana ruarir gumgi gu mbigi wari ndi tivi mbatigi, nta mba thama givigi. ⁵ Mbe mba mbiga njvkiarar zi mbe khergi. Mba zi ana bigina muenj vhunama si zi ma. Mba zi khanj nzuai,

“GU BABIRON, GU ZI BAKIME GUM NKASJKA KI NJGU

^a 17:2 Mba ruarir gumgi gu mbigi wari kiiv wari ndi ne nzuai kamej, ne khanj muunji tivi ga nzuai. Kha gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime thav, mbe gumgi nduarira wari won farir kargiap, mbarivi gu tori kav, rotu mbui bigi zin vov, mba harigi tivi mbatigi zin vui. Fhe Bakime mba khesharigi tiva garim, mba tiv, ana niman, khanj muunji. Guma won muunj thav, vov, ruan harigi mbigi kiiv, mbe ndiav ki. 17:3 VB 12.3; 12.6; 12.14; 13.1; 17.9; 17.12 17:4 Jer 51.7; Ese 28.13-16; Dan 11.38; VB 14.8; 18.6; 18.12; 18.16 17:5 2 Te 2.7; VB 14.8; 16.19; 18.2; 18.9-10; 19.2

BAKIME MA. GU KHA BIGINA PHUNIN NIAMUUN
 MA. GU RUARIR GUMGI KHV MBE NDI MBIGIR
 NIAMUUN GUM GU VHIRA ZA KHA NUIANAN KI
 TIVI MBATHI GUARIRA NHIGE” ma.

⁶ Gu garim, mbe za kha Fhe Bakimen gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi. Mba gumgi gu mbigi, mbe guigira Zisas kothigap, guigira ana zin vui ntiri ma. Gu mba mbiga garim, ana mbe vizi pav, ana phara njanani mbegi guma fara muungiap njanani. Gu mba tiva gangiap, gu ngava mbatiga muungiap, gu ndikndigi vhirve ga mbui.

⁷ Gu ngava mbatiga mbuim, mba enser khar na nzuai, “Ndu thar nzuav ngava mbatiga mbui? Mba mbik, mba ruanruangi sik, ana mba mbiga ndia rui. Mba ruanruangi sik, ana harathigi pani kav, phikthigi koo ki. Mani mba bigir ntuu ma. Mba vhunama si bigen ne zorga ki. Gu nen ndu khivarga. ⁸ Ndu kha gangi ruanruangi sik, ana fhum kegi. Ana ntige wom ki fhuvara. Ana mba khin ki kakagi mbogar kegap, naan za mbui. Ana naanga, Kraisa za anan farfagirga. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, Fhe Bakime zumgum kha nuiana muungi, ana fhum ne kangi. Mba nuianara ki gumgi gu mbigi, mbe ziri mba zazera mbara muungiap ki biinbiin ndi gumgi gu mbigi ziri ki gavar ki fhu, mbe mba ruanruangi siga ganiv, ngava mbatigar muunga. Ne khar muungi, ana fhum kegi, ana ntige ki fhu, ana zumgum wom higirga.

⁹ “Guma ndikndik vhuuar mbui, ana tuituigip kha bigen kangirga. Mba harathigi pani, nta mba harathigi mbikshii fara muungi. Mba mbik mba harathigi mbikshii ga perigi. ^b ¹⁰ Mba harathigi pani, nta vhira mba harathigi

---

17:6 VB 12.11; 13.15; 16.6; 18.24; 19.2   17:7 VB 13.1   17:8 Sng 69.28; Dan 7.7; 12.1; VB 11.7; 13.1-3; 13.8-10   17:9 VB 13.1; 13.18   ^b 17:9 Kha gumgi, mbe Rom ngu bakime nde harathigi mbikshii tin ana muungi.

ngui vhirve gari gumgir pani ma. Mba meenṭhigi ntiiri, nta vhiḡzim, bavira ntige mbur ki. Mbe the ngui vhirve gari guman pan higi fhuvara. Ana higirga, ana tuga tivanenṅra kegirga. ¹¹ Mba fhum kegi ruanṅruangi sik, ana ntige ki fhu, ana mba sigarathigi ngui vhirve gari guman pana fara muṅgi. Ana mba harathigi ngui vhirve gari gumgir pani, ana mba mbe ma. Ana vhira za fhiringi rigirga.

¹² “Mba phikthigi koo, ndu nta garim, nta mba ruanṅruangi sigar panan ki, nta phikthigi ngui vhirve gari gumgir pani ma. Mbe ntigar ngui vhirve gari gumgir pani kirga. Mbe ṅkasṅka ndigip, mbe aua bavira mba ruanṅruangi siga phorgip ngui vhirve gari gumgir pani kegirga. ¹³ Mba ngui vhirve gari gumgir pani, mbe za wari tigip ndikndiga bavira kirga. Mbe wari wo ziri bakivi gu wari won ṅkasṅkagir za ruanṅruangi sigar niinga. ¹⁴ Mbe za wari tigip, Sipsiva ṅguga shogirga. Sipsiva ṅguk, ana guigira mbe kamarav mbe mbevarga. Ne khaṅ muṅgi, ana Za ṅkasṅka Ki ṅgui Vhirve Gari Guman Pan gum Za Kha Gumgi Bakivi Gari Guma Bakime Ma. Mba za ana han ki gumgi gu mbigi, ana mben kamgiap, mben wora mbuigi. Mbe vhira guigira ana buni zin vui. Mba gumgi gu mbigi, mbe mba Sipsiva ṅguga phorgip, mba ntarar muṅṅv, mbe mba ntara kamararga.”

¹⁵ Mba enser vhira khaṅ na nzuai, “Ndu mba phara vhirve mba ruarir gumgi kiiv, mbe ndi mbik ntan ti perigim, ndu nta gari, nta za kha nuianan ki ṅguir ki gumgi gu mbigi, mbarkirga gumgi gu mbigi, kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi, za kha nuianan ki kaa. ¹⁶ Ndu mba gangi phikthigi koo, nta mba ruanṅruangi siga phorgip, mbe panan mba ruarir gumgi kiiv, mbe ndiav ki

---

17:12 Dan 7.24; Sek 1.18-21; VB 13.1   17:14 Jer 50.44-45; 1 T 6.15; VB 16.14; 19.19   17:15 Ais 8.7; Jer 47.2; VB 13.7   17:16 Jer 50.41-42; Ese 16.37; VB 18.8; 18.16

mbiga kegirga. Mbe guigira za ana bigi ndigip, za ana shagi zoriv, suegirga, ana mbugumra kirga. Mbe vhira ana fhavar sigar mbegirga. Mbe vhira za ana tuv ana girgirga. ¹⁷ Fhe Bakime nduara ndikndigar mba ngui vhirve gari gumgir pani ga niingim, mbe mba khesharigi tivir muunga. Mba bigi Fhe Bakime fhum suangi, mba khesharigi bigi hegirga. Mbe za ndikndik bavira kiv, mbe mba ndigi nkashka, mbe za wari tigip, ngui vhirve gari gumgir pani kirga. Mbe mba nkashkar za mba ruanruangi sigar niingirga. Mbe mba tivar muungv, ngip kirim, Fhe Bakime mba muun za suangi bigi, ana za nta tugira tigip za nta muungirga. ¹⁸ Ndu mba gangi mbik, ana kha nuianan ki ngui vhirve gari gumgir pani, ana za mbe gari ngu bakime ma.”

18

Babiron, ana za mbatigi.

¹ Mba bigi hega thugim, gu garim, harigi enser mbe, ana Heven thav, zeri. Ana guigira nkashka bakime ki. Anan siij kha nuiana muungim, ana fhura guigira ngara gari. ²⁻³ Ana guigira kama bakimera rugap, kaav, khar nzuai, “Babiron ngu bakime, ana za mbatigi! Ana za mbatigi! Ana ntigem mba jiningi mbatigir ngu gum mba tivi mbatigi guarira mbui jiningi gum bizbigi gum simniij, nta ntigem mba nanen ngu thugap, anan ki. Kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi, mbe wari kiiv, mbe guigira mba tiva vuzvugiap, mbe mba tiv, mbe ana wain havhara mbegap, nanngangi fara muungi. Kha nuianan ki ngui vhirve gari gumgir pani, mbe vhira ana phorgap,

---

17:17 2 Te 2.11; VB 10.7   17:18 VB 12.4; 16.19   18:1 Ese 43.2; VB 17.1
 18:2-3 Ais 13.21; 14.23; 21.9; 34.11; Jer 50.39; 51.8; VB 14.8   18:2-3 Ais
 23.17; 47.15; Jer 51.7; VB 14.8; 17.2; 18.11; 18.15

mbe ruarir wari kiiv, wari ndi tivi ga muunggi. Kha nuianan kav shiga mbui gumgi, mbe guigira anan tivi mbatigi vuzvugi vuzvuga bakime zin vov, mbarkirga tivi mbatigir panan shiga mbuav, ŋkiiia vhirve ndi.”

⁴ Gu mbara harigi guma mbe kamthoon mbararagim, ana Hevenan kav khaŋ nzuai, “Nde na gumgi gu mbigi, nde mba ŋgu thav, kirar hiri. Nde khurkhum ana khuuav, ana mbui tivi mbatigi, nde ntan muuŋ thari. Nde vhira muuŋv kiv, khurkhum ana khuuav, ana won tivi mbatigir vheza ndirim, nde ana phorgip, nta ndigi rivgi. ⁵ Ana won tivi mbatigi, ana ntan phoga vhuav, nda vov, Heven phe-rigi. Fhe Bakime guigira ana muunggi tivi mbatigi, ana za nta ndikndik suirigi. ⁶ Nde mba ruarir gumgi kiiv, mbe ndi mbik mbui tivi, nde nta ndikndigiri. Nde nta ndikndigip, ana mba gumgi ga mbui tivi mbatigi, tugira tigip vheza mbatigar anan niŋri. Nde mba tivara anan muuŋv, nde phenatitigip anan tivi mbatigir vheza mbatigar anan niŋri. Ana pan ŋanŋani mbin havhara guarara, ana ana ndi thama tigap ana mbi muungiap nde niŋgi. Nde mba pan ŋanŋani mbi, nde wom phenatitigip ana ndi tigip ana mbin muungip, anan niŋrim, ana anan mbegiri. ⁷ Ana nduara wo zi ndiv vun kuamkuav, mbarkirga ruarir gumgi kiiv, mbe ndi tivi mbatigi, ana nta mbuav, ana vhira mbarkirga bigir vhirve guarira ndigi. Maan muungiap, nde zaagi vhirver ana niŋv, ana mba muunggi tivi mbatigi tugira tigiv zaar anan niŋri. Ne khaŋ muunggi, ana khaŋ nzuai, ‘Gu kuin kav, gu kuin pigi mpirmpiriga perigi. Gu mana rimgi nim ki fara muungiap ki fhuvara. Mba simtigi nan higirim, gu nzigirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara!’

18:4 Ais 48.20; Jer 50.8; 51.6; 51.45; 2 Ko 6.17   18:5 Stt 18.20-21; Jer 51.9; VB 16.19   18:6 Sng 137.8; Jer 50.15; 50.29; 51.24; 51.49; 2 Te 1.6; VB 14.10; 16.19   18:7 Ais 47.7-9

⁸Maan muunjiap, mbarkirga simtigi mbatigi guarira mba ra bavira ana hegirga. Rimrii mbatigi vhirve, nta anan vhen ki gumgi vhirver hirga, mbe nzi mbatigar muunga, vhira thi mbatigi hav, thir vhizi tuga mbatik vhira anan vhen ki gumgi gu mbigir hirga. Babiron ngu bakime vhav ana higip, za ana shigirga. Ne khar muunji, anan tivi mbatigi ga nzuav, ana garav, ana nzuai Guma Bakime, ana Fhe Bakime ma, ana guigira nkasyka bakime ki.

⁹“Kha nuianan ngui vhirve gari gumgir pani, mbe ana phorgap mbarkirga tivi mbatigi, mbe ruarir mbigi kiiv, mbe ndi tivi mbatigi, mbe ana phorgap nta muunji. Maan muunjiap, mbe mba ana shi vhav thuura gangip, mbe ana korar muunv nziv, guigira ndavi simgirga. ¹⁰ Mbe, ana mba ndi zaa mbatik, mbe ana gangiap, mbe ana phorgap mba zaa ndir zav, guigira rivgi. Mbe ana thav, samra thivgip, khar suanga, ‘Khue! Khue! O Babiron, ndu guigira havhargi ngu bakime ma! Ndu aua bavira, ndun tivi mbatigar vhez ndun higi!’

¹¹“Kha nuianan kav shigi ga mbui gumgi, mbe Babiron ga ndikndigirga. Mbe ana ndikndigip, ana korar muunv, ana suanv nziv, ana suanv ndavi simgirga. Ne khar muunji, mben bigi ga vhezirga gumgi ki fhu. ¹² Mben nimndik gum, mben gor gum, sirva, mben nkiiir vhuuij gum, mben vhez vun ndagi karigi gum, mben shagir vhuuij mben rinenan nta muunji, ntan vhez vun ndagi, mben shagir nkariiij, ntan vhez vhira vun ndagi, mben shagi mbe sarkar nta muunji, ntan vhez vhira vun ndagi, mbe vhira shagir hivi ki, ntan vhez vhira vun ndagi. Mbe vhira, mben mbarkirga ndigar vhuuij hi khirar vhuuij

---

18:8 Jer 50.34; VB 11.17; 17.16; 18.10   18:9 Jer 50.46; Ese 27.30-35; VB 17.2; 18.3; 18.18; 19.3   18:9 Ese 26.16-17   18:10 Ais 21.9; Dan 4.30; VB 14.8; 18.17-19   18:11 Ese 27.31; 27.36   18:12 VB 17.4   18:12 Ese 27.12-13; 27.22

gum, mben erefanan tarir muungi bigi gum, mbe khirar nguigi bigi gum, mben brasi gum aini gum, mben nkera vhuuaj muungi nkia, kha bigir vhez guigira vun ndagi. ¹³ Mbe vhira harigi nimndigi phorgap ki. Mbe sinamon gu rigi gum, ndiga vhuuaj hi thuura ndi mbai ruin gum, mbarkirga ndiga vhuuaj hi ver gum, mporiij vhuuij gum, wain gum, mba tui mporiij gum, vikntuu tui parawa vhuuij gu wit. Mbe vhira borombaga gum, sipsivi gum, hozi gum, hozi nji karisi gum, fhura mben ngari njaari gumgi gum, thuu kegi gumgi. Mba bigi zam wom nta vhezirga gumgi ki fhu. ¹⁴ Mba shigi ga mbui gumgi, mbe kharj suanga, 'Ndu mba gor khavav ndir zav mbui bigi, nta ndu thav, samra ki. Ndun bigir vhuuij, ntan vhez guigira vun ndagi, ndun siin vhuuij, nta fhura mbararegi. Ndu wom nta gangirga tuktiigi fhuvara.'

¹⁵ "Mba ngu bakimen kav, mba bigir shiga mbuav, ntan panan nkia vhirve ndi gumgi, mbe mba ngu bakime ndi zaa mbatiga gangip, mbe ana phorgap mba zaa ndir zav guigira rivgirga. Mbe rivgip, samra thivgip, ana korar muujv, wari nziv, nanaman suirav, ana suanjv ndavi simgirga. ¹⁶ Mbe kharj suanga, 'Khue! Khue, bigina mbatiga guarejra mbu ngu bakimen higi! Ana fhum won siin vhuuaj mbuav, won rinen shagi huri sharav, won shagir nkariij gum shagir hivi shargi. Ana nta sharav, siin vhuun wo fhava mbuav, gorar won fhava nziiav, nkiiir vhuun wo nziiav, vhira guigira vhez vun ndagi karigir wo siingji. ¹⁷ Ana ntigem aua bavira, ana bigir vhuuij vhirve gum ana siin vhuuaj, nta fhura mbararegi.'

"Mba nkee bakivir shiir suigi gumgi gum, mba nkee ga ruav harigi fhairj ngui bakivi ga rui gumgi gum, mba nkeen ngari gumgi gum, mba nkeen mbasiga ruav shiga

mbui gumgi, mbe zam, mbe vhira Babiron thav samra thivgi. ¹⁸ Mbe thivgip, ana shi vhava thuura ganinga. Mbe ana ganiv, kamiv khan suanga, ‘Maangi ngu bakime kiv, kha ngu bakime farar muungirie?’ ¹⁹ Mbe maan suangiap, vherina ndigip, wari wo pani ga purpurgi. Mbe anan wari wo pani ga purpurgiap, ana kora mbuav wari nziav, nanaman suirav guigira ndavi simgiap wari ki. Mbe kav kaav, khan nzuai, ‘Khue! Khue, bigina mbatiga guarenra mbu ngu bakimen higi! Kha nkee bakivi namnga, mbe kha nkee ga ruav, mbasigi rigar shiga mbuav, mbe mbu ngu bakime nkiiar panan, mbe guigira nkii vhirve ki gumgi ki. Ana aua bavira, ana za mbatigi!’

²⁰ “Ndu Heven gum Fhe Bakimen gumgi gu mbigi, nde Zisas farasegi njaara gumgi, nde Fhe Bakimen kamthoon gumgi, nde ntigem mbu ngu bakimen higi bigen, nde ne ga suanv ndikndigiri. Fhe Bakime, ana muungi tivi mbatigi gangiap, ntan tugira tigi vheza mbatigar ana niingi. Ana mba tiva mbui, ne khan muungi. Ana mba ngu bakime nde muungi tivi mbatigi, ana ntan ngariga muungi.”

²¹ Mba buni vhezgim, Fhe Bakime enser nkasjka mbe, ana wit mbigi kima baki fara muungi kima baki mbe ndigi. Ana mba kima ndigap, mba kima suirav, ana fegap mbasik khingi. Ana ana fega mbasik khingiap, khan nzuai, “Mbe kha tivara muungip, mbe Babiron ngu bakime suirav, mbe khirip guarara ana fekhingirga, kha gumgi wom ana gangirga tukitigi fhuvara. ²² Maan muungiap, Babiron ngu bakime, mbe gitagi shogi khikhii gum, gumgi kaathoori khikhii gum, sifiri khikhii gu, mbarivi bi khikhim gu,

---

18:18 Ese 27.32; VB 13.4   18:19 1 Sml 4.12; Ese 27.30-34   18:20 Lo 32.43;
 Ais 44.23; Jer 51.48   18:21 Jer 51.63-64; Ese 26.21; VB 12.8; 16.20   18:22
 Ais 24.8; Jer 25.10; Ese 26.13   18:22 Jer 7.34; 25.10

mbarkirga bigir khikhir vhuuñ, nta wom ndun binan vhen kegip kirar hirga fhu. Mba mbarkirga bigir vhuuñ guarira muunga ndikndigi ki gumgi, mbe wom ndun kirga fhu. Mba wit mbigi kima khikhim, ana wom ndun vhen kegip hirga fhu. ²³ Raar ñaari, nta wom ndun vhen kirga fhu. Mba mani gu muuñ warir rigirga buni wom ndun vhen kegip hirga fhu. Fhum ndun vhen ki gumgi, mbe shiga mbuav, mbe kha nuianan ki gumgi gu mbigi niman, mbe guigira zi ki gumgi kegi. Ndu vhira mbarkirga kugi gu tori ga mbuav, ndu za kha harigi fhain ñguir ki gumgi, ndu mbe guiguigagagi.”

²⁴ Fhe Bakime mba ñgu bakime garim, ana anan kamthoon gumgi shogi mbe vñizgim, ana vhira ana gumgi gu mbigi shogim, mbe vñizgi. Kha nuianan ki gumgi mben pana gumgi zav, mbe shogim, mbe vñizgi, mba simtik vhira Babironra ki. Fhe Bakime ne nzuav zaa mbatigar ana ñiñgi.

19

Kha gumgi gu mbigi, mbe Babiron ñgu bakime za mbatigi ne nzuav ndikndigi.

¹ Mba bigi za hegim, gu nta zumbugum, gu khikhim mbe mbararagim, ana gumgi gu mbigi vñirve Hevenan kav kaai fara muñgi. Mbe kaav, khañ nzuai,

“Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga!

Nza Fhe Bakime, ana nduara taagia nza ndigi!

18:23 Ais 23.8; 47.9; Jer 16.9; 33.11; Nah 3.4; VB 17.2; 17.5   18:24 Jer 51.49; Mt 23.35; VB 17.6

Ana guigira zi bakime kav, ana guigira ḡkasḡka bakime ki.

² Fhe Bakime za kha gumgi gu mbigi mbui tivi garav, nta nzuav mbe nzuai.

Ana nza nzuav nzuai ne guigi guarara, ne guigira za nzerigi.

Kha ruarir gumgi gu mbigi wari kiiv, wari ndi tiva mbatiga mbui mbik, ana za kha nuianan ki gumgi gu mbigi, ana won ruarir gumgi gu mbigi wari kiiv, wari ndi tivar panan za kha gumgi gu mbigir farfagi.

Maarj muunḡiap, Fhe Bakime ne nzuav, ana tiva mbatiga ḡgarkarav, ana muunḡi.

Mba mbik, ana Fhe Bakimen gumgi gu mbigi shogim, mbe vḡizgi, ne nzuav simtik ki.

Maarj muunḡiap, Fhe Bakime nen simtiga ḡgarkarav, ana muunḡi.”

³ Mbe wom kaav, khaḡ nzuai, “Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga! Mba ḡgu bakime shigi vhava thuur, ana vun ndav, zazera mbara muunḡiap ndai!” ⁴ Mba phik phuni fethigi gumgir pani gum mba fethigi ḡamki bigi, mbe thivi phira fav, Fhe Bakime rotu mbui. Ana won ḡgui vḡirve gari mpirmpiriga perav ki. Mbe ana rotu mbuav khaḡ nzuai,

“Ne guigi guarara!

Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga!”

^a 19:1 Zon kha gap ana Grikin kaman ana khergi. Kha ves gum ves 3 gum 4, gum ves 6 vḡira, ana kha kameḡ khergi. “Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga.” Mbe Hibruin kaman ne khergi. Mba Hibruin kameḡ khaḡ nzuai, “Hareruia.” 19:2 Lo 32.43;

2 Kin 9.7; VB 6.10; 15.3; 16.7; 18.20 19:3 Ais 34.10; VB 14.11; 18.9; 18.18

19:4 Neh 8.6; VB 4.2-6; 4.10; 5.14

⁵ Gu mbara mbararagim, Fhe Bakimen ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirpirigar han guma mbe kamthoon kaav, khaŋ nzuai, “Nde Fhe Bakimen ŋaara gumgi, nde Fhe Bakimen rivav, ana piin ki ntiri ma, nde mba ziri ki fhuv gumgi gum, ziri ki gumgi, nde zam Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuari!”

Sipsiva Ŋguk muuay rigim, shama bakime khavgi.

⁶ Gu mbara mbararagim, khikhim mbe gumgi gu mbigi vhirve wari fugap kaav, nzuai fara muunŋi. Mba khikhim mbi bakime fombai khikhim fara muunŋi. Ana vhira buip phirerav guigira khikhim bakime hi fara muunŋi. Mbe kaav, khaŋ nzuai,

“Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga.

Ana Guma Bakime ma!

Ana za kha ŋkasŋkagi ki Fhe Bakime ma!

Ana ŋgui vhirve gari guman pan ma.

⁷ Nza ntigem nzan ndavi guigira nzerav, nza guigira anan ndikndigip, ana zi ndiv vun kuamkuarga.

Ne khaŋ muunŋi, Sipsiva Ŋguk muun rigirga tuk ntige higi, anan muun wo bevahegap, mbur ki. ^b

⁸ Fhe Bakime rinenan muunŋi shaa hura vhuunra mba mbiga niinggi.

19:5 Sng 22.23; 115.13; 134.1; 135.1; VB 11.18; 20.12 19:6 Sng 93.1; 97.1; 99.1; Ese 1.24; VB 11.15-17; 14.2; 15.3; 21.2 19:7 Mt 22.2; 25.10; Ef 5.32; VB 21.2; 21.9 ^b 19:7 Mba muun rigir za mbui sipsivar

ŋguk, ana Kraistra. Mba Krai rigir zav mbui mbik, ana Kraisan sios ma. Krai taagip ziv, won sios ndirga, ne khaŋ muunŋi, mani wani ga rigi. Ana mba siosan vhen ki gumgi gu mbigi, ana mbe ndigip, won ŋgun vhuun ŋgigirga. Mbe zazera nzerara Krai phorgiv kiv, zazera mbara muunŋip kirga. 19:8 Sng 45.13-14; Ais 61.10; Ese 16.10

Mba shaa, ana nzarjnzarj anan ki fhu, ana vhira guigira njgara garav vhekvhegi.”

Mba rinenan muunji shaar hurar vhuunra, ana Fhe Bakimen gumgi gu mbigi mbui tivir vhuuij ga nzuai.

⁹ Mba enser kharj na nzuai, “Ndu kharj muunji kamej khergiri, ‘Mba Fhe Bakime kamgi gumgi gu mbigi, mbe mba Sipsiva njguk muun rigir zav mbuim, mbe ana shama bakimen zi, mbe ndikndigiri.’ ” Ana wom kharj na nzuai, “Kha kamej, ne guigira Fhe Bakimen kama guarej ma.”

¹⁰ Gu mbara wo thipanani phirgiap, mba enser niman fav, gu ana rotur muun za mbui. Ana mbara kharj na nzuai, “Ndu maaj muuj thari! Gu ndu phorgap guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, gu vhira nde phorga Fhe Bakimen ngari guma mbe ma. Nde Zisas nzuai buni guari, nde guigira nta kothigi ntiiri ma. Nde Fhe Bakimera rotur muunri. Nza kangi, Zisas nzuai buni guari, ntara gumgi ndavi vheri khavav, njkasjka mbe niingim, mbe Fhe Bakime buni bun nzuai.” ^C

Zon guma mbe garim, ana hoza hura perigi.

¹¹ Gu Heven garim, ana fhogim, hos hura mbe ki. Mba hosa perigi guma, ana zi khare, mba “Guigira Fhe Bakime Vuzvuga Zin Vov, Ana njara Mbui Guma” ma. Ana mba gumgi gu mbigi muunji tivi mbatigi ga nzuav mbe nzuav,

19:9 Mt 22.2-3; Ru 14.15-16; VB 21.5 19:10 FG 10.25-26; 1 Zo 5.10; VB 22.6-9 ^C 19:10 Kham, mbe Grikar kaman suunji kamej tuituigiap

higi fhuvara. Mbe gumgi mbari mba kamej dorgap, kharj nzuai, “Gu vhira ndu won fegi gu njgugir kov, gu nde phorga ngari guma mbe ma. Nde mba guigira Zisas kothigap, ana zi bun nzuai ntiiri ma. Nde Fhe Bakimera rotur muunri. Nza kangi, Fhe Bakime njina njara, ana Fhe Bakime bunin vhuuij bun nzuai. Ana gumgir kurkurigim, mbe Zisas zi bun nzuai.” 19:11 Sng 96.13; Ais 11.4; Ese 1.1; VB

1.5; 3.14; 6.2; 15.5

ana won pana gumgi phorga shogav, ana tivir vhuuñra zin vov, mba tivanian mbui. ¹² Anan rimani vhava za fara muunji. Ana ñgui vhirve gari guman pan fi khorshigi vhirver fegi. Mbe zi mben ana khariga khergi. Mba zi, ana nduara mba zi kañgi. Harigi gumgi mba zi kañgi fhuvara. ¹³ Ana mba sharigi shaa mpeenmpeen, viziñ nduara ana muunji. Mbe kha zin anan kaai, “Fhe Bakimen Kamer.” ¹⁴ Mba Hevenan ntari ga mbui giitivi, hozi huri ga piigiap, ana zin vui. Mbe nzañzañ ki fhu rinenan muunji shagi huri vhuuñ guarira shargi. ¹⁵ Mbe niman fharigi guma, guigira birgi ntari ga mbui kos ana kamthoon higim, ana ana ñgiav, mbe niman fharigi. Ana mba ntari ga mbui kozan, ana kha nuianan ki ñgui bakivir ki gumgi gu mbigi mbevarga. Ana ainan muunji mpiñsiga suirav, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganiv, mben kora muungirga fhu. Ana mba wainan vñigi, ana kiman muunji tenk bakimen nta thiphogip, nta mbikmbigip, wainan muungirga. Ne khañ muunji, mba wain, ana guigira za kha ñkasñkagi ki Fhe Bakimen ndav shiri baki guara panpana vhui. ¹⁶ Ana sharigi shaa mpeen gum anan ruun, mbe khañ muunji zi khergi,

“ZA ÑKASÑKA KI ÑGUI VHIRVE GARI GUMAN PAN GUM
ZA KHA GUMGI BAKIVI GARI GUMA BAKIME” ma.

¹⁷ Gu mbaram enser mbe garim, ana ran ti thigi. Ana kama bakimen khiriv, mba buiva shigap, ga rui korgir kaav, khañ mbe nzuai, “Nde ziv, Fhe Bakime shama bakime suañv khañ phogar vhuigi. ¹⁸ Nde ziv, kha ñgui vhirve gari gumgir panin ñkuuar mbiv, mba ntari ga mbui

19:12 Dan 10.6; VB 1.14; 2.17-18; 19.16
19:14 Mt 28.3; VB 4.4; 7.9
2 Te 2.8; VB 1.16; 2.27; 4.8; 12.5; 14.19-20

19:13 Ais 63.1-3; Zo 1.1; 1.14; 1
19:15 Sng 2.9; Ais 63.3; Jol 3.13;
19:16 1 T 6.15; VB 17.14; 19.12

19:17 Ese 39.17-20

giitivi gari gumgir panin, mba hozir ηkuuar mbiv, mbe piga ruigi gumgir ηkuua, nde vhira ntan mbirga. Nde vhira za mba gumgir ηkuuar sigi tonin mbirga. Mba gumgi, mbe bikbiigi gumgi gum, mbe fhura ηaara khina mbui gumgi, mba ziri ki fhuv gumgi gum ziri ki gumgi, nde za mben sigi tonin mbirga.”

¹⁹ Gu mbara mba ruanruangi siga garav, mba ηgui vhirve gari gumgir pani garav, mben ntari ga mbui giitivi garim, mbe zav phoga vhuigi. Mbe mba hos ga perigi guma gum ana ntari ga mbui gumgi phorgiv shogir za mbui. ²⁰ Mba hos ga perigi guma, ana mba ruanruangi sik gum anan guiguigi kamthoon guma, ana mani suirap, mani kegi. Mba Fhe Bakimen kamthoon guman wo shikshigi guma, ana fhum kha gumgi gu mbigi niman mbe guiguigap, mirikori ga muungi. Ana mba ruanruangi siga niman, ana mirikori vhirve ga muungi. Ana maan mbuav, mba ruanruangi sigar tum ndigi gumgi gu mbigi guiguigim, mbe ana tuma kargi bigina rotu mbui. Mba ruanruangi sik gum mba guiguigi kamthoon guma, mani ηamra kim, mbe mani ndi, mba sarfa kiman vhav mbi fara muungiap givigi mbok bakime, mbe mani ndi ana khingim, mani shiav ki. ²¹ Mba hos ga perigi guma, ana mba won kamthoon ηgiigi kozan, ana manin ntari ga mbui giitivi, ana mbe shogim, mbe vhizgi. Ana mbe shogim, mbe vhizgim, mba korgi hegap, mben ηkuua mbegap mben ndavi guigira givigi.

20

Enser Satan kegirim, ana kirim, 1,000 mpari vhizgirga.

¹ Gu mbaram enser mbe garim, ana Heven thav, zeri. Ana zerim, gu ana farver garim, ana mba khin ki kakagi mbok thima fhiri kii suirigi. Ana vhira shen baki mbe phorga suirigi. ² Ana zerav mba kuruga bakime suirigi. Mba kuruk, ana fhum guarara ki kuruk ma. Ana Satan ma. Satan, ana “Bunin Za Kha Nuianan Ki Gumgi Gu Mbigi Ga Si Guma” ma. Mba enser ana suirav, mba shen bakimen ana kegirga, ana mbara muungip kirim, 1,000 mpari vhezirga. ³ Mba enser ana kegap, ana fega mba khin ki kakagi mbok khingi. Ana ana ndi khingiap, mba mbok thima puigap, rogar ana ntorgim, ana havhargi. Ana maan muungirga, Satan wom za kha gumgi gu mbigi guiguirga tukitigi fhuvara. Ana mbara kiv kirim, mba 1,000 mpari vhezirga, mbe zungum wom tuga tivaneyra ana fhirgirga.

⁴ Gu mbaram garav, gu ngui vhirve gari gumgir pani piigi mpirmpirigi mbari garim, nta Hevenan ki. Gu gumgir ntuu mbari garim, mbe nta piigiap ki. Mba gumgi, mbe vhira guigira Zisas khotigap ana nzuai buni guari bun nzuav, khañ tigap havhargiap, Fhe Bakime buni vhuuñ bun nzuaim, mben pana gumgi ne nzuav mbe fhiri gorgim, mbe vhezgi gumgi gu mbigi ma. Mbe vhira mba ruanruangi siga rotu muungi fhu. Mbe vhira anan tuma kargi bigina rotu muungi fhu. Mbe vhira anan tum gum anan zi mben ñivkiri gu farir ki fhuv gumgi gu mbigi ma. Mbe taagia khavgiap, zazera mbara muungiap ki biñbiñ ndigi. Fhe Bakime kha nuianan ki gumgi gu mbigi muungi tivi mbatigi ga suañv mbe suanga ñkasñka gum ñaarar mbe niñgim, mbe mba ñaara mbui. Mbe vhira Krai phorgip ngui vhirve gari gumgir pani kiv kirim,

---

20:1 VB 1.18; 9.1   20:2 Stt 3.1; Dan 6.17; 2 Pi 2.4; Zu 1.6; VB 12.9; 16.14-16; 20.8   20:4 Dan 7.9; 7.22; 7.27; 1 Ko 6.2; 2 T 2.12; VB 6.9; 13.12-17

mba 1,000 mpari vhezgira. ⁵ Mba harigi gumgi gu mbigi, mbe vhezgi, mbe mba tugen, mbe taagia khavgi zazera mbara muungiap ki biinjbiinj ndigi fhuvara. Mbe mba 1,000 mparir rargi kirim, nta za vhezgira. Mba tugen mba fhara vhezgi gumgi taagia khavi tuk ma. ⁶ Mba tugen, mba vhezgi gumgi gu mbigi fhara guarara khavi. Mba gumgi gu mbigi, Fhe Bakime mbe farasarav, mben wora mbuigi, mba gumgi gu mbigi, mbe ndikndigiri. Mba wom phenatitigip vhezgira njkasjka, ana mbe mbevarga njkasjka ki fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe Fhe Bakimen rotu gari gumgi kiv, vhira Krai ntiiri kirga. Mbe vhira Krai phorgip mba 1,000 mparir, mbe vhira kha nuianan ki gumgi gu mbigi gari gumgir pani kirga.

Satan guigira mbatigi.

⁷ Mba 1,000 mpari vhezgira, mbe mba khin ki kakagi mbok, mbe ana thima fhirgira, Satan mba mbok thav, kirar higirga. ⁸ Ana kirar higip, ana za kha harigi fhain nguir ki gumgi gu mbigi, ana mbe guiguigirga. Mbe kha zin rigi ntiiri, Gok gu Magok. Satan mbe fugip, ntara khavgira. Mben ntari ga mbui giitivi, mben vhirve kharj muunggi, mbe mbasik taan ki khiiinj fara muunggi. ⁹ Mbe za kha nuiana vegav, Fhe Bakimen gumgi gu mbigi ki ngu behuigi. Mba ngu, ana vhira Fhe Bakime guigira vuzvugi ngu ma. Mbe maarj mbuim, vhav Hevenan kegap, zergav, guigira mba ntari ga mbui giitivi shigi. ¹⁰ Satan, ana mbe guigi. Mbe maarj muungiap, ana fegip, mba mbok bakime khingi. Mba mbok, ana sarfa kiman vhav mbin fara muungiap ana givigi. Mba ruanruangi sik gum, mba guiguigi kamthoon guma, mani mba mbogar ki. Mbe

---

20:5 1 Pi 2.9; VB 1.6; 2.11; 20.4   20:8 Ese 7.2; 38.2; 38.9; 38.15; VB 16.14;
20.10   20:9 2 Kin 1.10; Ese 38.9; 38.16; 39.6   20:10 Stt 19.24; Sng 11.6;
VB 14.10-11; 19.20; 20.8; 21.8

phuni khegene, mbe ra gu maan, mbe mba mbogar kiv, zazera mbara muunjiap ki zaa ndirga.

Kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga suanjv suanjv, mbe heenga tuga bakime higi.

¹¹ Gu mbaram, ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga hura gari, ana ki. Gu mba mpirmpiriga pigi guma gari, ana vhira ki. Gu gari, buip gu nuian ana thav, ra vugap, ni wom ki fhu. ¹² Gu mba vhezgi gumgi gu mbigi garim, mbe mbari ziri ki, mbe mbari ziri ki fhu. Gu mbe garim, mbe mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga niman thivgi. Fhe Bakime enseri mba gumgi gu mbigi muunji tivi ki gavi fhomsigi. Mbe nta fhomsigiap, mbe vhira harigi gava fhogi. Mba gap, ana zazera mbara muunjiap ki biinbiin ndi ndii gumgi gu mbigi ziri ki gap ma. Mbe nta fhomsigim, mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma mba gavir ki buni garav, mba vhezgi gumgi muunji tivi garav, mbe phorga nzuav, mbe heei. ¹³ Mbasik, anan kav rimgi gumgi, ana mbe ndi mbarigim, mbe vui. Vhizi tiv gum Vhezgi Gumgi Ki ŋgu, manin ki vhezgi gumgi, mani mbe sarigim, mbe vui. Mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma, ana mbe bevbevira muunji tivi, ana nta gangi. Ana maan muunjiap, ana mbe nzuav nzuai. ¹⁴ Ana maan muunjiap, ana zumgum vhezgi tiv gum, vhezgi gumgi gu mbigi ki ŋgu, Hedis, ana mani fegap mba vhava bakime mbi fara muunjiap givigi mbok, ana mani ndim ana khingi. Mba vhav ki mbok bakime, ana wom phenatitigap vhezgi vhezgi ma. ¹⁵ Mba gumgi gu

---

20:11 Dan 2.35; 2 Pi 3.7; 3.10-11   20:11 Dan 7.9-10   20:12 Dan 12.1; Mt 16.27; 25.31-46; FG 17.31; Ro 2.6; 2 Ko 5.10; Fi 4.3; VB 13.8; 19.5   20:13 Ro 2.6; 1 Pi 1.17; VB 2.23; 6.8; 20.12; 22.12   20:14 1 Ko 15.26; 15.54-55; VB 20.6; 21.8   20:15 VB 13.8; 19.20

mbigi, mbe ziri zazera mbara muungiap ki biingbiing ndi ndiini gavar ki fhu. Mbe mbe fup, mba vhava bakime mbi fara muungiap givigi mbok bakime suegirga.

Fhe Bakime Za Kha Bigi Vhizgirim, Bigir ņkaara Hegirga.

21

Nuiana kam gum buivar kam higi.

¹ Gu mbaram garav, gu buivar kama garav, nuiana kama garim, mani ki. Gu mba fharigi buip gu nuiana garim, mani vov, za vhizgi. Gu gari, mbasik wom ki fhu. ² Gu mbara Fhe Bakimen ņgu bakime gari. Ana Zerusareman kam ma. Gu ana garim, ana Fhe Bakime phorga kegap, Heven thav zeri. Ana guigira siin vhuuņ ki. Ana mbik won manan rigir zav wo thithim tigap siin vhuuņ muungisiing fara muungisi. ³ Gu ņgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar han, gu mbararagim, guma mbe kamthooņ khipir kaav, khaņ nzuai, “Gani, ntigem Fhe Bakimen Phen gungi gu mbigi phorga ki. Ana mben rigar kirga, mbe anan gungi gu mbigi kirga. Ahaņ, Fhe Bakime, ana nduara mbe phorgi kiv, ana nduara mben Fhe Bakime kirga. ⁴ Ana nduara ziv, wo farvenin mbe thee phara mbirgirga. Mba gungi gu mbigi mbe wom vhezirga fhu. Mbe wom siminga fhu. Mbe wom nzirga fhu. Mbe vhira wom zaahirga fhu. Mba fhum mben hi bigi, nta za vhizgi.”

⁵ Mba ņgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma khaņ nzuai, “Gani! Gu za bigir ņkaara mbui.” Ana vhira wom khaņ nzuai, “Ndu kha buni khergiri, nta

---

21:1 Ais 65.17; 66.22; 2 Pi 3.13; VB 20.11   21:2 Ais 52.1; 61.10; Ga 4.26; Hi 11.10; 11.16; 12.22; VB 3.12; 21.10   21:3 Wkp 26.11-12; 2 Sto 6.18; Ese 37.27; 43.7; Sek 2.10; 2 Ko 6.16; VB 7.15-17   21:4 Ais 25.8; 35.10; 61.3; 65.19; 1 Ko 15.26; 15.54; VB 7.17; 20.14   21:5 Ais 43.19; 2 Ko 5.17; VB 4.2; 4.9-10; 19.9; 20.11

guigi guarara buni guari ma. Kha gumgi gu mbigi za kha kameŋ khotigirga, ne guigi guarara.”⁶ Ana mbara khaŋ na nzuai, “Mba bigi za hegi. Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki, gu vhira Guigira Zin Ki. Gu Za Kha Bigir Niinŋe ma. Gu wo muunŋi ŋaari, gu nduara nta vhiŋgi. Guma the maanŋ muunŋip fhir khigirim, gu mba zazera mbara muunŋiap mimir kav hi ki mbok mbi, ana zazera mbara muunŋiap ki biinbiin ndi ndiii, gu mba mimir kav hi mbok mbin anan niinŋirga. Gu anan anan niinŋirim, ana fhura mba bigina vhuunŋ ndi farar muunŋip ana ndirga. Ana ana vhezgirga tuktiŋi fhuvara.”⁷ Guma maanŋ muunŋip ntarar muunŋv, ana ŋkasŋkagip, mba ntara kamararga, gu mba bigir ana niinŋip, gu ana Fhe Bakime kirim, ana nan kam kirga.

⁸ “Mba rivgiap taagia khimtin zi gumgi gum, na khotihiŋi thagi gumgi gum, tivi mbatiŋi guarira mbui gumgi gum, gumgi shogi mbe vhiŋgi gumgi gum, ruarir gumgi gu mbigi kiiv, mbe ndi tivi ga mbui gumgi gum, kugi ga mbuav mba harigi tori gu bigi ga mbui gumgi gum, mbarivi gu tori rotu mbui gumgi gum, mba bigi guiguigi gumgi, mbe zam, mbe wari won ŋgu ŋgirirga. Mben ŋgu, ana mba sarfa vhava bakime shiav mbi fara muunŋiap givigi. Mbe anan ŋgirirga. Ana mbe phenatitiŋap vhiŋi vhiŋeŋ ma.”

Zon Zerusarem kama gangi.

⁹ Enser mbe mbaram nan han zi. Ana mba harathigi enseri phorgap, mbe mba harathigi thuuri mba bigi mbatiŋi ntan ki, mbe nta suigi. Mba bigi mbatiŋi, nta mba gumgi gu mbigir farfarga bigi ma. Mba enser mbe nan han zi. Mba enser nan han zav, khaŋ na nzuai,

---

21:6 Ais 55.1; Jer 2.13; Zo 4.10; 4.14; 7.37; VB 1.8; 1.17; 16.17; 22.13; 22.17
 21:7 2 Sml 7.14; Sng 89.26-27; Sek 8.8; Hi 8.10   21:8 Mt 25.41; Ef 5.5; 1 T
 1.9; Hi 12.14; VB 19.20; 20.14-15; 21.27; 22.15   21:9 VB 15.1; 15.6-7; 19.7-9

“Ndu zi. Gu Sipsivar Ŋgugar muun ndu khivirga. Ana ntige anan rigirga.” ¹⁰ Ana maanj na nzuaim, Fhe Bakime Ŋina Ŋaar na rugim, gu garim, mba enser nan ko vov, guigira vun ndagi mbikshiman ndagi. Ana anan ndav, Zerusareman na khivi. Ana Fhe Bakimen ŋgu bakime ma. Ana Fhe Bakime han Hevenan kegap, ana Heven thav, zeri. ¹¹ Fhe Bakimen vhava ŋaara bakime, ana mba ŋgu bakime sharigi. Ana vhava ŋaar, ana guigira harigi khesharigi. Ana kiman vhuuj guigira vhez vun ndagi, ana ana fara muunggi. Ana zaspá kim ŋgarigi fara muunggiap ŋgarigi. Ana guigira ŋgarav, grasa fara muunggiap ŋgarigi. ¹² Mba ŋgu bakime, anan bin guigira kivgiap vun mbar ndagi. Anan bin, ana 12 thigi thirkaa kim, 12 thigi enseri, mbe bevbevira mba thirkaa gari. Mba 12 thigi Isrerin nzigi, mbe bevbevira mben ziri khergim, nta mba thirkaar ki. ¹³ Mba binan ra ndai fhain mbarav, mba nderen ana thimkam phuni khegene ki. Mba not fhain mbarav, thimkam phuni khegene ki. Mba saut fhain mbarav, mba binan, ana vhira thimkam phuni khegene ki. Mba binan ra veri fhain mbarav, ana vhira thimkam phuni khegene ki. ¹⁴ Mba ŋgu bakime bin, ana 12 thigi ŋkii bakivi mba bina suirigim, ana havhargi. Mba Sipsivar Ŋgugar farasegi 12 thigi ŋaara gumgi, mbe bevbevira, mben ziri mba 12 thigi ŋkiiir, mbe nta khergi.

¹⁵ Mba na phorga nzuai enser, ana gorar muunggi panpana suirigi. Ana mba panpanan, ana mba ŋgu bakimen paniv, ana binan paniv, ana thirkaar paninga. ¹⁶ Mba ŋgu bakimen fethigi nderivej, nta mba panpana bavira. Ana mpeenmpeen gum, ana roktik, mani tuk bavira vugi. Mba enser mba won panpanan mba ŋgu bakimen mparim, mba

---

21:10 Ese 40.2; VB 1.10; 17.3; 21.2   21:11 Ais 60.1-2; 60.19; VB 21.23; 22.5
 21:12 Ese 48.30-35   21:14 Mt 16.18; Ga 2.9; Ef 2.20; Hi 11.10   21:15 Ese
 40.3; Sek 2.1; VB 11.1

ngun bakime kharj muunji 2,200 kiromita thigi. Mba ngu bakime, anan mpeenmpeen gum ana roktik, ana pana shi, nta za tuk bavira vugi. ^a ¹⁷ Ana mba ngu bakime bin, ana vhira ana mparigi. Ana mba bina vun ndagi panpan, ana 66 mita thigi. Mba panpan, ana mba gumgi ana bigir mpari panpanara fara muunji. Mba enser mba panpanara ndigap mba bina mparigi.^b

¹⁸ Mba ngu bakime bin, Fhe Bakime zaspas kimara ana muunji. Ana mba ngu bakime, ana gorar ana muungim, mba ngu bakime guigira ngara garav gras fara muunji.

¹⁹ Mba ngu bakime bina niinj mbugum, Fhe Bakime mbarkirga nkiiir vhuuij guarira, ntan vhez guigira vun ndagi, ana mba nkiiir ana siinj. Mba fharigi kiman vhuuj, ana mba bina khina ndarigi, ana zi khare, zaspas. Ara thigi kim, ana kima nkariinj ma, ana zi khare, sapaia. Mba kima phunini thigi kima khegene, ana zi khare, aget. Mba fethigi kim, ana kima nkariinj ma. Ana zi khare, emerar. ²⁰ Mba meenthigi kim, ana zi khare, sadonikis. Ana kiman hiv ma, ana vhira hurgi. Mba mporathigi kim, ana kiman hiv ma. Ana zi khare, konirian. Mba harathigi kim, ana kiman nguriinj ma. Ana zi khare, krisorait. Mba sigarathigi kim, ana harigi khesharigi kiman nkariinj ma. Ana zi khare, berir. Mba sigarathigi kima thigi kim, ana harigi khesharigi kiman nguriinj ma. Ana zi khare, topas. Mba phikthigi kim, ana harigi khesharigi

^a 21:16 Mbe Grikin kaman mbe kharj muunjiap, “12,000 stadia khergi.” Ne kharj nzuai, 2,200 kiromita, nza maanj muungia tiga nzuai. Nza vhira kanji fhuvara. Zon guigira 2,200 kiromita nzuai o, kha namba 12,000 ana ana khergi, ana harigi bigen nzuav ana khergi thi? Nza tuituigiap kanji fhuvara. ^b 21:17

Mbe gumgi mbari mba buni domdorov kharj nzuai, “Vhen veri bin mbe kharj nzuai, ‘Vun ndagi bin.’ Mba 144 mita.” Nza wo ne mbugum kharj nzuai, 65 mita. ^{21:18} Ais 54.11-12

kima nkariin, ana zi khare, krisopres. Mba phikthigi kimara thigi kim, ana harigi khesharigi kima nkariin hiva taavuar, ana zi khare, haiasin. Mba 12 thigi kim, ana vhira harigi khesharigi kima nkariin hiva taavuar, ana zi khare, ametis. ²¹ Mba 12 thigi thirkaa, nta 12 thigi peer ma, nta mba karigi huri fara muungi, nta vhez guigira vun ndagi. Mba thirkaa bevbevira, mbe peer baki bevbevira nta muungi. Mba ngu bakimen tuavi, mbe gorar nta muungi. Mba gor, ana guigira ngara garav, gras fara muungi. ^c

²² Gu Fhe Bakime rotu mbui phena the garim, ana mba ngu bakimen ki fhuvara. Gu Guma Bakime, ana Za Nkasnka Ki Fhe Bakime gum anan Sipsiva Nguk, gu mani garim, manira mba rotu mbui phena nana ndigap ki. ²³ Mba ngu bakime, ana ra gu kini njarar ana ndiii fhuvara. Zakira fhuvara! Fhe Bakimen vhava njaara bakime, ana nduara vhava njarar mba ngu bakime ndiii. Mba Sipsiva Nguk, ana mba ngu bakimen rama fara muungi. ²⁴ Kha nuianan ki gumgi gu mbigi zam mba ngu bakimen vhava njarar kirga. Kha nuianan ki ngui vhirve gari gumgir pani, mbe za wari won bigir vhuuin ndiv mba ngun vhen ngiriga. ²⁵ Mbe rar mba ngu bakimen bina thirkaa puigirga fhuvara. Mba thirkaa zazera fhigi kirga. Ne khar muungi, maar mba ngu bakimen gingirga tukthigi

---

^{21:21} VB 21.12; 21.18 ^c ^{21:21} Kha bigin “peer”, ana bigina hurar havhar ma. Ana kargir fara muungi, nta khinan vhen ki. Gumgi vhirve kargir fara muungiap nta bizav nta nziii. Kha bigin peer anan nkia guigira vun ndagi. Anan nkia guigira kargir nkia kamarigi. Fhe Bakime anan mba ngun bina muungi, ana kargi fara muungiap behuigi fhuvara, ana mparavgiav, bakime fara muungiap, mba harigi peer kamarav guigi guarara kivgi. ^{21:22} Zo

4.23; VB 15.3 ^{21:23} Ais 60.19-20; VB 21.11; 22.5 ^{21:24} Ais 60.3-5; 66.12

^{21:25} Sek 14.7; VB 22.5 ^{21:25} Ais 60.11

fhuvara. ²⁶ Kha nuianan ki gumgi, mbe za wari won siin vhuuṅ gum wari won ṅkḥia gu bigi ndiv mba ṅgu bakimen vhen ṅgirgira. ²⁷ Mbe mba bigi mbatigi gum, tivi mbatigi gum, mba mbarkirga tivi mbatigi ga mbui gumgi gum, bigi guiguigi gumgi, mbe mba ṅgu bakime vhen ṅgirgira tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! Mba gumgi gu mbigi, mbe ziri zazera mbara muṅgiap ki biṅbiṅ ndi gumgi gu mbigi ziri ki gavar ki. Mba gap, ana Sipsiva ṅgugar gap ma. Mbe ziri mba gavar ki, mbera mba ṅgu bakimen vhen ṅgirgira.

22

Zon zazera mbara muṅgiap ki biṅbiṅ ndi ndiḥi mbi garav, kha gangi.

¹ Mba ensar mbi baki mben na khivigi. Mba mbi zazera mbara muṅgiap ki biṅbiṅ ndi ndiḥi. Ana guigira ṅgara garav, gras fara muṅgi. Mba mbi, ana Fhe Bakime gum ana Sipsiva ṅguk, ana manin ṅgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar piin kegap hi. ² Ana zerav, khuafuav vov, mba ṅgu bakimen tuav, ana rigira ana sharav veri. Mba mbi gaar mueṅ nderen, gu khueṅ nderen mba zazera mbara muṅgiap ki biṅbiṅ ndi ndiḥi khira ki. Mba khira mpari tugira tigap, mbe 12 thigi kini tugira tigap vhiḡi mbai. Mba khirar fari, kha nuianan ki gumgi nta farir wari wo rimriḡ gum nzuua mbuim, nta vhizi. ³ Fhe Bakime mba ana buni daasui gumgi gu tivi mbatigi, ana nta thivigi, nta mba ṅgu bakimen kegirga tuktigi fhuvara.

Fhe Bakime gum Sipsiva ṅguk, mani ṅgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik ana nduara mba ṅgu bakimen

---

21:26 Ais 66.12; VB 21.24   21:27 Ais 35.8; 52.1; 60.21; Ese 44.9; Jol 3.17;
 1 Ko 6.9-10; Fi 4.3; VB 13.8; 20.12; 21.8; 22.14-15   22:1 Ese 47.1; Sek 14.8
 22:2 Stt 2.9; Ese 47.12; Jol 3.18; Sek 14.8; VB 2.7; 21.24; 22.14; 22.19   22:3
 Stt 3.17; Ese 48.35; Sek 14.11; VB 7.15

kirga. Fhe Bakimen n̄aari gumgi ana rotur muunga. ⁴ Mbe ana rotur muunv ana khoma ganninga. Ana wo zin mbe n̄ivkirir kherirga. ⁵ Maan̄ wom gininga fhuvara. Raa gum ran n̄aar wom n̄aar ki fhu. Zakira fhuvara! Guma Bakime, ana Fhe Bakime ma, ana nduara vhava n̄aarar gumgi gu mbigir niinga. Mbe n̄gui vhirve gari gumgir pani kiv, mbe zazera mbara muun̄gip kirga.

Zisas vhemkora zirirga.

⁶ Mba enser khar̄ na nzuai, “Kha bunai, nai guigi guarara. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, za ne kthohtigirga, ne nzerara. Fhe Bakime, ana Guma Bakime ma. Ana nduara won n̄ina n̄aar ana won kamthoon̄ gumgir ga ndiiv, ana won enser ga sarigim, ana ziv, za mba vhemkora h̄igirga bigi ana n̄aari gumgi khivirga.” ⁷ Zisas khar̄ nzuai,

“Mbarara! Gu vhemkora nden han zirirga.”

Kha Fhe Bakime suan̄gi buni, ana kamthoon̄ guma nta bun suan̄gi, nta kha gavar ki.

Mba buni zin vui gumgi gu mbigi, mbe ndikndigiri.

⁸ Gu Zon, gu mba buni mbararav, gu mba bigi gangi. Gu mba buni mbararav, mba bigi gangiap, gu mbara wo thipanani phirgiap, mba bigir na khivigi enser n̄karveni niman fav, ana rotur muun za mbui. ⁹ Ana mbara khar̄ na nzuai, “Ndu maan̄ muun̄ thari! Gu ndu phorgap vhira harigi Fhe Bakime kamthoon̄ gumgi, gu nde phorga n̄gari n̄aara guma mbe ma. Gu vhira kha gavar ki buni zin vui gumgi gu mbigi phorga n̄gari n̄aara guma mbe ma. Ndu

---

22:4 Sng 42.2; Mt 5.8; 1 Ko 13.12; 1 Zo 3.2; VB 3.12; 14.1   22:5 Ais 60.19;
 Dan 7.18; 7.27; 2 T 2.12; VB 5.10; 20.6; 21.23-25   22:6 VB 1.1; 19.9; 21.5
 22:7 VB 1.3; 3.11; 22.10-12; 22.20   22:8 VB 19.10

Fhe Bakimera rotur muun̄ri.” ¹⁰ Ana maan̄ na nzuav, wom khañ nzuai, “Kha Fhe Bakimen kamthoon̄ guma suan̄gi bunen̄ kha gavar ki, ndu ne vhaa thari. Zakira fhuvara! Ne khañ muun̄gi. Fhe Bakime mba bigir muunga tuk za han mbarigi. ¹¹ Mba tugar, mba gumgi gu mbigir farfagi tivi mbatigi ga mbui gumgi gu mbigi, mbe mbar mba tivir mbatigir muun̄. Mba mberi tivi guarira mbui gumgi gu mbigi, mbe mbar mba tivir mbatigir muun̄. Mba tivir vhuuan̄ mbui gumgi gu mbigi, mbe mba tivir vhuuin muun̄v kiri. Mba Fhe Bakime wora mbuigi gumgi gu mbigi, mbe vhira ñgaravra kiri.”

¹² Zisas khañ nzuai, “Mbarara! Gu vhemkora nden han zirirga. Gu vhezar za kha gumgi gu mbigir ñinga. Gu vhezar za mba gumgi gu mbigi bevbevira mbe muun̄gi tiv ga suan̄v mben ñinga. ¹³ Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki, gu vhira Guigira Zin Ki. Gu Za Kha Bigir Ñingge ma. Gu wo muun̄gi ñaari, gu nduara nta vhezgi.

¹⁴ “Mba za wari won shagi ruagi gumgi gu mbigi, mbe ndikndigiri. Mbe maan̄ muun̄gip, mbe mba zazera mbara muun̄giap ki biñbiñ ndi ndiii khan vñigar mbegirga. Mbe vhira mba ñgu bakimen thimkamanin vhen ñgirgirga. ¹⁵ Mba feñ mbui tivi mbatigi ga mbui gumgi gu mbigi, mba kugi ga mbui gumgi gum, mba mbarkirga tori ga mbuav, ruarir gumgi gu mbigi wari kiiv, wari ndi gumgi gu mbigi gum, gumgi gu mbigi shogim, mbe vhizi gumgi gum, mba mbarivi gu tori rotu mbui gumgi gu bigi, guiguigi gumgi mba guiguigi tivi zin vui gumgi, mbe Fhe Bakimen ñgu bakime vhen ñgirgirga tuktigi fhu. Mbe

---

22:10 Dan 8.26; 12.4; 12.9; VB 1.3; 10.4   22:11 Ese 3.27; Dan 12.10; 2 T 3.13
 22:12 Sng 28.4; Ais 40.10; 62.11; Jer 17.10; Ro 2.6; 14.12; 2 Ko 11.15; VB 2.16;
 2.23; 20.12   22:13 Ais 44.6; 48.12; VB 1.8; 1.17; 2.8; 21.6   22:14 Stt 2.9;
 3.22; 1 Zo 3.24; VB 7.14; 21.27; 22.2   22:15 Ga 5.19-21; Fi 3.2; Kor 3.6; VB
 21.8

anan ngun kirar kegirga. ¹⁶ Gu Zisas, gu won enser ga sarigim, ana nden han zi. Ana zav nde siosan vhen ki gumgi gu mbigi, ana nde nzuai. Gu nduara mba ngui vhirve gari guman pan Devitan nzigir shigar higi nzik ma. Gu mba Min Gorir Zav Mbuim Manera Ndai Kama Njaara Bakime” ma.

¹⁷ Fhe Bakimen Njina Njaar gum Sipsivar Njugar Muun, mani kharj nzuai, “Ndu zi!” Mba buni mbararagi gumgi, mbe vhira kharj suarj, “Ndu zi!” Maarj guma, ana fhir khigi, ana zi. Guma fhir khigip, mbir mbir sarjv ana ziv, ana zazera mbarara muungiap ki biinjii ndi ndiii mbi, ana anan mbiri. Fhe Bakime fhura ana ndi ndiii.

Zon kama havharar kha gavar ki buni mbararagi gumgi gu mbigi ga nzuai.

¹⁸ Fhe Bakime zumgum hirga bigi bun nzuaim, nta kha gavar kim, nde nta mbararagi gumgi gu mbigi, gu kama havharar nde nzuai. Maarj muungip, guma the harigi kama thuen Fhe Bakime kamthoon guma kha gavar suarj bunen ga phevarga, Fhe Bakime kha gavar mba hir za suarj bigi mbatigi, Fhe Bakime mba bigi mbatigir mba guman hirga bigir mbatigi ga phevarga. ¹⁹ Guma the maarj muungip kha gavar Fhe Bakime zumgum hirga bigi bun nzuai buni thari, ana nta vharav nta thugirga, Fhe Bakime vhira mba guma zi thugip ana vhararga. Ana vhira Fhe Bakimen ngu kha gap ana bun nzuai, ana mba ngu bakimen kegirga tuktigi fhuvara.

²⁰ Mba guma ana za mba bigi bun nzuav, ana kharj nzuai, “Guigi guarara, gu vhemkora zirirga.”
Ne guigira, Guma Bakime Zisas, ndu ziri.

22:16 Nam 24.17; Ais 11.1; 11.10; Sek 6.12; Ro 1.3; 2 Pi 1.19; VB 2.28; 5.5

22:17 Ais 55.1; Zo 7.37; VB 21.2; 21.6; 21.9   22:18 VB 15.1; 15.6   22:18
Lo 4.2; 12.32   22:19 Sng 69.28; VB 13.8; 22.2   22:20 Mt 16.27; 1 Ko 16.22;
VB 22.7; 22.12

²¹ Guma Bakime Zisas, ana fhura kora mbui korar muumbar Fhe Bakime za kha gumgi gu mbigi phorgi kiri.

Fhe Bakimen Kaman Kamerj Kire New Testament

copyright © 2001 Pioneer Bible Translators

Language: Kire

Translation by: Pioneer Bible Translators

Fhe Bakimen Kaman Kamerj in the Kire Language

This translation was produced by Pioneer Bible Translators, and was published in 2001 by the Bible Society of Papua New Guinea.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the Pioneer Bible Translators at www.pioneerbible.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.

- You do not sell this work for a profit.

- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 27 Sep 2019 from source files dated 27 Sep 2019

bfb792d-a7df-5425-8e30-1e4968f04468